

Lotta Mattsson

Selvitys kuntien ilmastotyöstä

Helsinki 2012

TEKIJÄ
Lotta Mattsson

ISBN 978-952-213-892-7
© Suomen Kuntaliitto
Helsinki 2012

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14
PL 200
00101 Helsinki
Puh. 09 7711
Faksi 09 771 2291
www.kunnat.net

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Kyselyn ja selvityksen toteutus.....	6
3 Yli 40 prosenttia Suomen kunnista tekee suunnitelmallista ilmastotyötä... 7	
Ilmastostrategian laadinta aloittaa usein kunnan ilmastotyön	8
Ilmastostrategia laaditaan yhtä usein kunnan omana työnä kuin ulkopuolista rahoitusta saaneena hankkeena	10
Ilmastostrategioiden laadintaan on osallistunut runsaasti eri toimijoita	10
Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on huomioitu yhä useammassa kunnan ilmastostrategiassa	11
4 Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite vaihtelee kunnittain paljon .13	
Päästölaskennassa käytetään yhtä paljon omaa laskentaa kuin kaupallista palvelua	15
5 Ilmastotyön organisoinnista on kunnissa erilaisia kokemuksia.....17	
Ilmastotavoitteiden onnistunut toimeenpano vaatii koordinaatiota ja sitoutumista ilmastotyöhön	18
Ilmastotoimenpiteiden seurannan systemaattisuus vaihtelee kunnittain	19
Useille toimialoille on vastuutettu ilmastostrategian toimeenpanoon liittyviä tehtäviä.....	20
Konkreettisia ilmastotekoja on eniten energiankäytössä ja -tuotannossa	21
6 Ilmastoasiat huomioidaan myös muussa kunnan suunnittelussa.....23	
Ilmastoasioiden ja taloussuunnittelun välinen yhteys ei ole kovin näkyvä	24
Ilmastoasioiden johtajuuden koetaan useimmiten olevan kunnanhallituksella	25
Kuntien virkamiesjohdon ja luottamushenkilöiden suhtautuminen ilmastotyöhön on pääosin myönteistä	26
7 Kuntayhteistyöstä on positiivisia kokemuksia.....28	
Kunnat ovat osallistuneet aktiivisesti ilmastohankkeisiin viime vuosina	29
Ilmastohankkeista saadaan tietoa, vertaistukea ja kontakteja	29
8 Kuntien ilmastotyön menestys koostuu monista eri tekijöistä31	
Valtion taloudellinen tuki ilmastotyössä koetaan tärkeäksi.....	32
Kuntien ilmastotyön viestintä ja osallistava toiminta kaipaavat lisähuomiota .	34
9 Tiiviimpi yhteistyö ilmastoasioissa hyödyttäisi eri hallintotasoja37	
Valtion ilmastopolitiikalta kaivataan taloudellisia kannustimia ja pitkäjänteisyyttä.....	38
Johtopäätökset.....	40
Lähteet.....	43
Liitteet	46

1 Johdanto

Ilmastomuutos tuo kunnille kaksi merkittävää ja ratkaisua vaativaa ongelmaa, ilmastomuutoksen hillinnän ja ilmastomuutokseen sopeutumisen. Ilmastomuutoksen suuri haaste kunnille on sen monialaisuus. Ilmastomuutosta ei voi tarkastella pelkästään ympäristöongelmana, vaan sen vaikutukset liittyvät laajasti ihmisten elinoloihin. Kunnan kaikilla toimialoilla tehdään päätöksiä, joilla on suoria tai epäsuoria ilmastovaikutuksia, siksi ilmastovaikutukset tulisi huomioida laajasti kunnan päätöksissä ja toiminnassa.

Kunnat paitsi itse aiheuttavat kasvihuonekaasupäästöjä, mutta niillä on myös runsaasti mahdollisuuksia vaikuttaa alueellaan syntyviin kasvihuonekaasupäästöihin. Kunnilla on myös mahdollisuus huomioida paikallinen varautumistarve muuttuviin ilmastolosuhteisiin. Useat Suomen kunnat ovat viime vuosina lähteneet vapaaehtoisesti mukaan ilmastomuutosta hillitseviin toimenpiteisiin ja samalla kartoittaneet, miten niiden alueella voidaan varautua ilmastomuutoksen vaikutuksiin.

Valtion sekä kuntien ilmastopolitiikka nojaa vahvasti kansainvälisiin sopimuksiin ja Euroopan unionin yhteiseen ilmastopolitiikkaan. Euroopan unionin veloitteiden täyttämiseksi Suomen tulee vuoteen 2020 mennessä vähentää päästökaupan ulkopuolisten alojen päästöjä 16 prosenttia, nostaa uusiutuvan energian osuus 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta sekä nostaa liikenteen biopolttoaineiden osuus 10 prosenttiin (Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia 2008).

Kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa 2008 on todettu, että kuntien toiminnalla on suuri merkitys ilmastomuutoksen hillitsemisessä erityisesti alueiden käytön ja liikenteen suunnittelussa, energiantuotannossa ja -käytössä sekä yhdyskuntien jätahuollon järjestämisessä. Siksi valtion yhteistyö kuntien kanssa ilmasto- ja energiapolitiittisten tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää. Kunnat voivat edistää merkittävästi myös ilmastomuutokseen sopeutumista liittämällä ilmastomuutoksen vaikutusten arvioinnin ja sopeutumistoimien määrittämisen osaksi tavanomaista suunnittelua, toimenpanoa ja seuranta. (Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia 2008.)

Kuntien ilmastotyö on useimmiten pohjautunut kunnan omaan tai seudulliseen ilmastostrategiaan. Strategiahankkeiden synnyn taustalla on ollut kuntien oma aktiivisuus ilmastoasioissa. Myös valtio on esittänyt kansallisessa ilmasto- ja energiastrategiassa, että maakunnat ja kaupunkiseudut laativat omat ilmasto- ja energiastrategiansa sekä niiden toteutusohjelmat valtakunnallisen ilmasto- ja energiastrategian pohjalta (Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia 2008).

Tämä selvitys esittelee, mitä konkreettisia toimia viime vuosien kiivas ilmastostrategioiden laadinta kunnissa on saanut aikaan. Selvityksessä pyritään antamaan kuva kuntien ilmastotyön nykytilanteesta.

Selvitys on jatkoa Riitta Savikon tekemälle Ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa -selvitykselle, jossa kuvataan kuntien ilmastopolitiikan tilannetta vuonna 2009. Tällä

selvityksellä kartoitetaan sitä, miten ilmastotyö on edennyt vuoden 2009 jälkeen. Selvitys on laadittu osana yhteispohjoismaista Nordlead-hanketta. Hanketta rahoittaa Nordregio ja sitä koordinoi Itämeren kaupunkien liitto, UBC. Selvityksessä, kuten myös hankkeessa yleisemmin, on keskitytty paikallistason ilmastotyön seuraaviin teemoihin:

- Ilmastostrategian laadinta
- Ilmastostrategian toteutuminen ja seuranta
- Konkreettiset ilmastoteot
- Ilmastotyön menestystekijät
- Tuen tarve ilmastotyölle

2 Kyselyn ja selvityksen toteutus

Kuntaliitto lähetti syksyn 2011 aikana kuntiin kyselyn kuntien ilmastotyöstä. Kysely toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä ja se lähetettiin kuntien ilmastotyön yhteyshenkilöille tai kunnan ympäristö- tai teknisistä asioista vastaavalle henkilölle. Saattekirjeessä pyydettiin lähettämään kysely eteenpäin, mikäli vastaanottaja koki, että joku toinen oli kunnassa paremmin perehtynyt ilmastoasioihin. Niissä kunnissa, jotka kuuluvat ympäristötoimen yhteistyöalueisiin, kysely lähetettiin yhteistyöalueen vastuuhenkilöille. Kyseiset vastuuhenkilöt ovat voineet vastata kyselyyn useamman kunnan puolesta. Kysely lähti kaiken kaikkiaan 285 vastaanottajalle. Vastaus saatiin 156 kunnalta, vastausprosentin ollen 55 %. Kyselyyn vastasi myös kuntia, jotka eivät vielä olleet aktivoituneet ilmastoasioissa.

Kysely kuvaa kuntien ilmastotyön tilannetta vuoden 2011 lopulla. Pääosa vastaajista oli kunnan ympäristöasioista vastaavia henkilöitä. Myös teknisen toimen päälliköitä ja rakennustarkastajia oli vastaajien joukossa melko runsaasti. Pienemmissä kunnissa vastaajana oli joissakin tapauksissa myös kunnanjohtaja.

Selvitys on laadittu pääosin kyselyyn pohjautuen. Lisäksi selvityksessä on käytetty aiemmin kerättyä tietoa kunnista. Aiempaa tietoa on käytetty oikean kokonaiskuvan varmistamiseksi: kaikki ilmastotyötä tekevät kunnat eivät vastanneet kyselyyn ja näiltä osin tietoa on täydennetty kunnista aiemmin kerättyjen tietojen sekä Ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa -selvityksen pohjalta.

Selvityksessä on käytetty kuntien antamia vastauksia suorina lainauksina. Suorista lainauksista käy ilmi, minkä kokoluokan kuntaa vastaaja edustaa. Kokoluokat ovat seuraavat: pienet kunnat (alle 10 000 asukasta), keskisuuret kunnat (10 000-50 000 asukasta) sekä suuret kunnat (yli 50 000 asukasta).

3 Yli 40 prosenttia Suomen kunnista tekee suunnitelmallista ilmastotyötä

Suunnitelmallista ilmastotyötä tekeviä kuntia on Suomessa 145, mikä on 43 prosenttia kaikista kunnista. Tarkan luvun määrittämiseksi on käytetty tämän kyselyn lisäksi myös kunnista aiemmin kerättyä tietoa. Tässä selvityksessä käytetään Riitta Savikon määrittelyä suunnitelmallista ilmastotyötä tekevistä kunnista (Ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa, 2009). Suunnitelmallista ilmastotyötä tehdään kunnissa, jotka ovat

- asettaneet päästövähennystavoitteen ja/tai
- laskeneet päästönsä ja/tai
- tehneet ilmastostrategian tai
- ovat valmistelemassa ilmastostrategiaa.

Käytännössä määritelmän täyttäneistä kunnista valtaosa, 80 prosenttia, täyttää kaikki kolme kriteeriä. Kunnan suunnitelmallisen ilmastotyön käynnistäminen on usein prosessi, jossa laaditaan ilmastostrategia, samalla laskien alueen päästöt ja asettaen päästövähennystavoite.

Suunnitelmallisen ilmastotyön määritelmän taustalla on kansainvälisen Kuntien ilmastokampanjan toimenpiteet kunnan ilmastotyön toteuttamiseksi. Toimenpiteet ovat seuraavat:

- kartoittaa oman alueensa kasvihuonekaasupäästöt ja arvioida tarvittavat sopeutumistoimenpiteet,
- asettaa omat päästöjen vähentämistavoitteet,
- tehdä päästöjen vähentämissuunnitelma ja hyväksyttää se valtuustossa,
- toimeenpanna suunnitelma ja
- seurata toimeenpanoa.

Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien joukossa on hyvin erilaisia kuntia. Pienimmät aktiiviset kunnat ovat reilun tuhannen asukkaan kuntia. Suurista yli 50 000 asukkaan kunnista kaikki tekevät aktiivista ilmastotyötä. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät kunnat on listattu liitteessä 1.

Ilmastostrategian laadinta aloittaa usein kunnan ilmastotyön

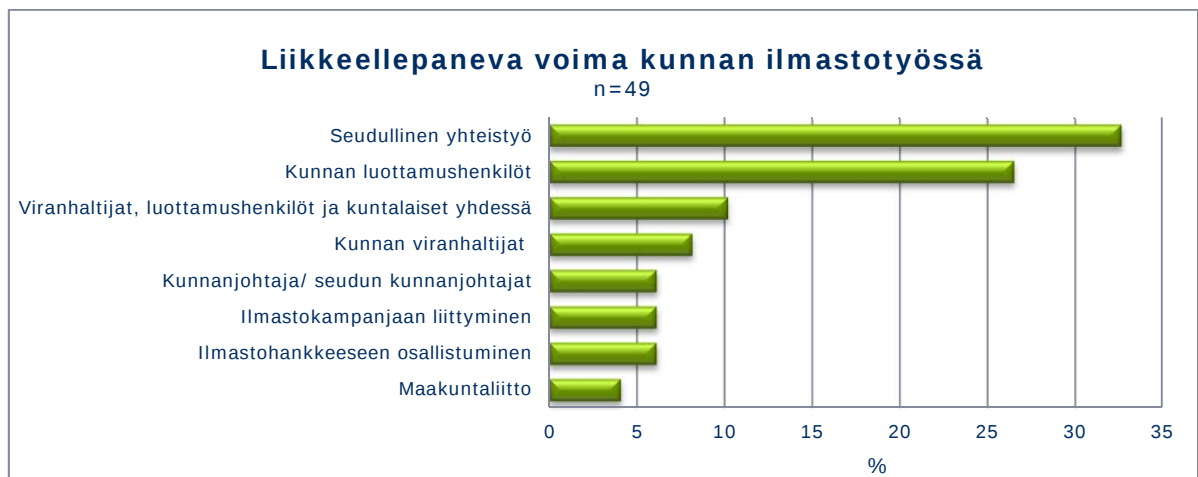
Ilmastostrategian valmistuminen		
vuosi	strategioiden lkm	%
2007	5	4,3
2008	10	8,7
2009	18	15,7
2010	29	25,2
2011	35	30,4
2012	17	14,8
2013	1	0,9

Kuva 1: Kuntien ilmastostrategioiden laadinta vuosina 2007–2013

Suomen kunnista 115 on laatinut tai on parhaillaan laatimassa ilmastostrategiaa. Tämä on 34 prosenttia kaikista kunnista. Kuntien ilmastostrategiat vaihtelevat hyvin laaja-alaisista strategioista suppeampiin toimenpide-ohjelmiin. Yhteistä ilmastostrategioille on se, että ne toimivat usein perustana kunnan ilmastotyössä. Ilmastostrategian avulla on mahdollista tehdä pitkäjänteistä ilmastopolitiikkaa, johon kunnassa sitoudutaan poliittisella päätöksellä. Ilmastostrategian avulla pyritään myös ulottamaan ilmastotavoitteet ja toimenpiteet kaikille kunnan toimialoille ja takaamaan riittävät resurssit ilmastotyölle. Joissain kunnissa ilmastoasiat on koottu jonkun muun strategian osaksi. Tässä selvityksessä ei tehdä eroa ilmastostrategioiden ja -ohjelmien välille, vaan käytetään selkeyden vuoksi kaikista yhteisnimitystä ilmastostrategia.

Ilmastostrategioita on laadittu paljon viime vuosina ja niitä laaditaan edelleen. Ilmastostrategioiden laadinta on ollut kiivainta vuonna 2011. Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että vuosi 2012 on myös kiireistä ilmastostrategioiden laadinta-aikaa, tänä vuonna ilmastostrategia on valmistumassa 17 kunnassa. Kartta ilmastostrategian laatineista kunnista ja maakunnista on liitteessä 2.

Ilmastostrategian tavoitteet koskevat yleisemmin energiantuotantoa ja -käyttöä. Myös yhdyskuntasuunnitteluun on kiinnitetty huomiota, jotta maankäytön ja liikenteen suunnittelu tukisi ilmastomuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista. Julkisten hankintojen ilmastovaikutuksiin on viime vuosina kiinnitetty kuntien ilmastostrategioissa enemmän huomiota. Kunnan rooli ilmastotietoisuuden levittäjänä on ilmastostrategioissa myös esillä.

Kuva 2: Ilmastotyön liikkeellepaneva voima kunnassa

Kuntien aktivoitumista ilmastoasioissa ovat vauhdittaneet monet eri tekijät. Seudullinen yhteistyö on mainittu noin kolmasosassa kuntia liikkeellepanevana voimana ilmastotyössä. Noin joka neljännessä vastanneessa kunnassa idea ilmastotyön käynnistämiseen on lähtenyt kunnan luottamushenkilöiltä. Viranhaltijoiden aloitteellisuus on mainittu noin joka kuudennessa vastauksessa. Viranhaltijoiden kohdalla vastaukset jakaantuvat melko tasan kunnanjohtajan ja muiden viranhaltijoiden välillä. Kymmenen prosenttia vastaajista mainitsi liikkeellepanevan voiman olevan monen toimijan summa. Ilmastoasioita edistämässä ovat olleet aktiiviset viranhaltijat, luottamushenkilöt ja kuntalaiset yhdessä.

Kunnille kohdistetut ilmastohankkeet ja -kampanjat ovat myös tarjonneet mahdollisuuden käsitellä paikallisia ilmastokysymyksiä. Viime vuosina on järjestetty useita ilmastohankkeita, joissa on annettu kunnille tietoa ilmastomuutoksesta sekä keinoista hillitä sen vaikutuksia. Kuntien ilmastokampanjaan liittyminen tai hankkeista virinnyt innostus ovat molemmat mainittu kuudessa prosentissa vastauksia. Myös maakuntaliiton aloitteellisuus ilmastoasioissa on vaikuttanut muutamassa kunnassa ilmastotyön käynnistämiseen.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Lähialueen kunnanjohtajat yhdessä päättivät yhteisen ilmastostrategian laatimisen aloittamisesta." [keskisuuri kunta]

"Päättäjien ja virkamiesten valvutuneisuus ja yleinen ilmapiiri ja keskustelu ilmastoasioista on toiminut herättäjänä. Asia on löytänyt tiensä kaupunkistrategiatyöhön. Projektirahoitus ja henkilöresurssi on mahdollistanut tehokkaan työn." [pieni kunta]

"Ympäristö- ja rakennuslautakunnan puheenjohtaja teki aloitteen vuonna 2008 ja asia eteni lautakunnalta, kaupunginhallitukseen ja seudun yhteistyölautakunnalle." [keskisuuri kunta]

"Valtuustoaloite ilmastokampanjaan liittymisestä." [pieni kunta]

Ilmastostrategia laaditaan yhtä usein kunnan omana työnä kuin ulkopuolista rahoitusta saaneena hankkeena

Ilmastostrategian laadinta toteutetaan yhtä usein kunnan omana työnä kuin ulkopuolista rahoitusta saaneena hankkeena. 45 prosenttia vastaajista on laatinut ilmastostrategian kunnan omana työnä ja 47 prosenttia ulkopuolista rahoitusta saaneena hankkeena. Loput vastaajista eivät osanneet sanoa, miten valmistelu on tapahtunut. Ilmastostrategian ulkopuolista rahoitusta saaneena hankkeena laatineille kunnille esitettiin jatkokysymys "onko ilmastotyölle resursoitu työpanosta hankkeen jälkeen". Vain neljässä kunnassa ilmastotyölle on resursoitu henkilötyövuosia hankkeen loputtua. Useimmiten ilmastostrategian toimeenpanon ja seurannan oletetaan tapahtuvan muiden tehtävien ohella.

Rahoitusta hankkeet ovat useimmin saaneet hankekunnilta ja Euroopan unionin aluekehitysrahastosta, joka rahoittaa muun muassa ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyviä toimenpiteitä.

Kunnat ovat laatineet ilmastostrategioita usein seudullisina yhteistyöhankkeina. Pienemmissä maakunnissa, kuten Kainuussa ja Keski-Pohjanmaalla, seutuyhteistyö on ulottunut maakuntarajoihin asti. Toinen suuntaus on ollut viedä hanketta eteenpäin kaupunkiseudulla. Tästä esimerkkejä ovat Pääkaupunkiseudun ilmastostrategia 2030, Tampereen kaupunkiseudun ilmastostrategia 2030, Joensuun seudun kuntien ilmastostrategia, Seinäjoen seudun ilmastostrategia ja Lappeenrannan ja Imatran EKIS-ilmastohanke.

Ilmastostrategioiden laadintaan on osallistunut runsaasti eri toimijoita

Kuva 3: Kuntien ilmastostrategioiden laadintaan osallistuneet tahot

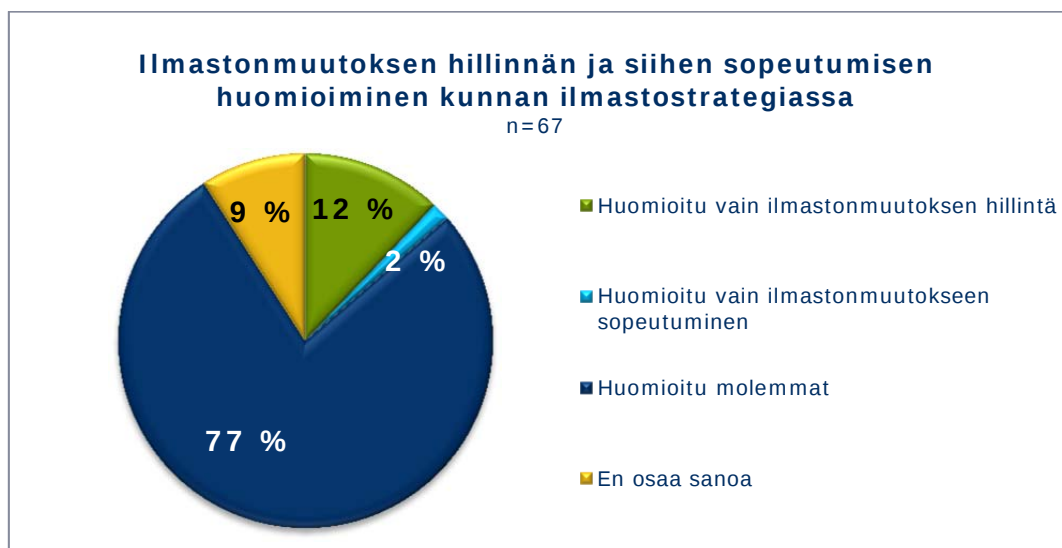
Poikkiphallinnollisuus on toteutunut hyvin kuntien ilmastostrategioita laadittaessa. Valtaosassa kuntia ilmastostrategian laadintaan on osallistunut useita toimialoja. Luottamushenkilöt ovat myös olleet suuressa roolissa ilmastostrategiatyötä; yli puolessa

tapauksista luottamushenkilöt ovat olleet mukana. Eri tahojen osallistuminen on katsottu ennen kaikkea edistävän tiedon kulkua ja helpottavan sellaisen strategian syntymistä, johon kaikkien on helppo sitoutua.

Sidosryhmät ovat monessa kunnassa koettu tärkeäksi yhteistyökumppaniksi ilmastostrategiaa laadittaessa. Strategiaryhmissä ovat melko usein olleet edustettuna paikalliset yritykset. Ulkopuolisia konsultteja on käytetty apuna esimerkiksi strategioiden päästölaskentatiedon tuottamisessa. Muut sidosryhmät, kuten ympäristöjärjestöt ja tutkimuslaitokset, ovat myös hieman vähäisemmässä määrin osallistuneet ilmastostrategioiden laadintaan. Ilmastostrategioiden laadinnan yhteydessä järjestettyjä kuntalaiskuulemisia on pidetty yhdeksässä prosentissa vastanneista kunnista. Luku on melko pieni ja kunnat ovatkin osallistaneet kuntalaisia ilmastokysymyksissä useammin tuottamalla tietoa kuntalaisten käyttöön ja järjestämällä ilmastoaiheisia kilpailuja ja haasteita. Kuntalaisten, yritysten ja yhteisöjen osallistamista käsitellään tarkemmin kappaleessa 10.

Vastauksista käy myös ilmi, että osallistavan ilmastostrategian laadinta voi olla haastavaa ja vastuu ilmastostrategian laadinnasta voi jäädä vain yhden toimialan harteille. Reilussa kymmenessä prosentissa kyselyyn vastanneista kunnista yksi hallinnonala on vastannut ilmastostrategian laatimisesta. Vastuu on näissä tapauksissa kuulunut ympäristö- tai kaavoitustoimelle tai tekniselle sektorille.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on huomioitu yhä useammassa kunnan ilmastostrategiassa

Kuva 4: Ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen huomioiminen kuntien ilmastostrategioissa

Ilmastonmuutoksen hillintä on jo pitkään ollut esillä kuntien strategioissa ja toimenpiteissä. Kunnilla on monia keinoja kasvihuonekaasujen vähentämiseksi. Yleisimmin kunnat ovat kohdistaneet ilmastostrategioissa esitetyt toimenpiteet energiansäästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen sekä uusiutuvan energian osuuden lisäämiseen energiantuotannossa. Myös yhdyskuntarakenteeseen, liikennetarpeeseen ja jätteiden

käsittelyyn vaikuttaminen sekä energiatehokkaat hankinnat ovat usein esillä kuntien suunnitelmissa päästöjen vähentämiseksi.

Sopeutumisen näkökulma ilmastonmuutokseen on aiemmin jäänyt vähemmälle käsittelylle, huomion kiinnittyessä ilmastonmuutoksen hillintään (mm. Kerkkänen 2010, Lonkila 2010). Tilanne näyttää kuitenkin muuttuneen, sillä vaihteleviin ilmasto-olosuhteisiin liittyvät riskit tunnistetaan nyt myös kuntien ilmastostrategioissa. 77 prosenttia kysymykseen vastanneista kunnista kertoo strategiansa huomioivan sekä ilmastonmuutoksen hillinnän että siihen sopeutumisen.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen otetaan huomioon erityisesti maankäyttöön ja yhdyskuntatekniikan suunnittelussa, rakentamisessa, riskikartoituksissa ja yhdyskuntien toimintavarmuuden turvaamisessa. Kunnat ovat ilmastostrategian lisäksi huomioineet ilmastonmuutokseen sopeutumistarvetta laatimalla tulvastrategioita ja hulevesisuunnitelmia, joilla pyritään vastaamaan muuttuvien ilmasto-olosuhteiden hallintaan.

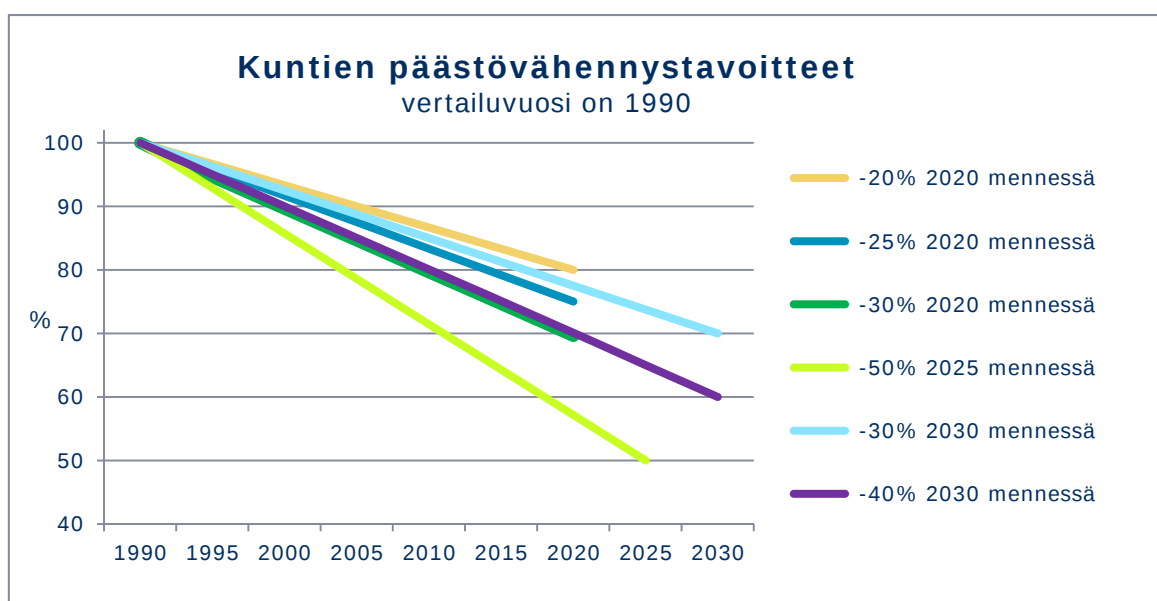
Poimintoja kuntien vastauksista:

"Kaupungille laaditaan kaupungin omat toiminnot kattavaa ympäristöohjelmaa, joka sisältää ilmastonmuutoksen hillinnän. Maakunnan liitto valmistelee parhaillaan maakunnallista ilmasto- ja energiastrategiaa, joka sisältää sekä hillinnän että sopeutumisen. Strategian tavoitteet ilmastonmuutoksen hillinnälle huomioidaan ympäristöohjelmassa. Tavoitteena on tulevaisuudessa laajentaa ympäristöohjelma kattamaan myös sopeutumisen." [suuri kunta]

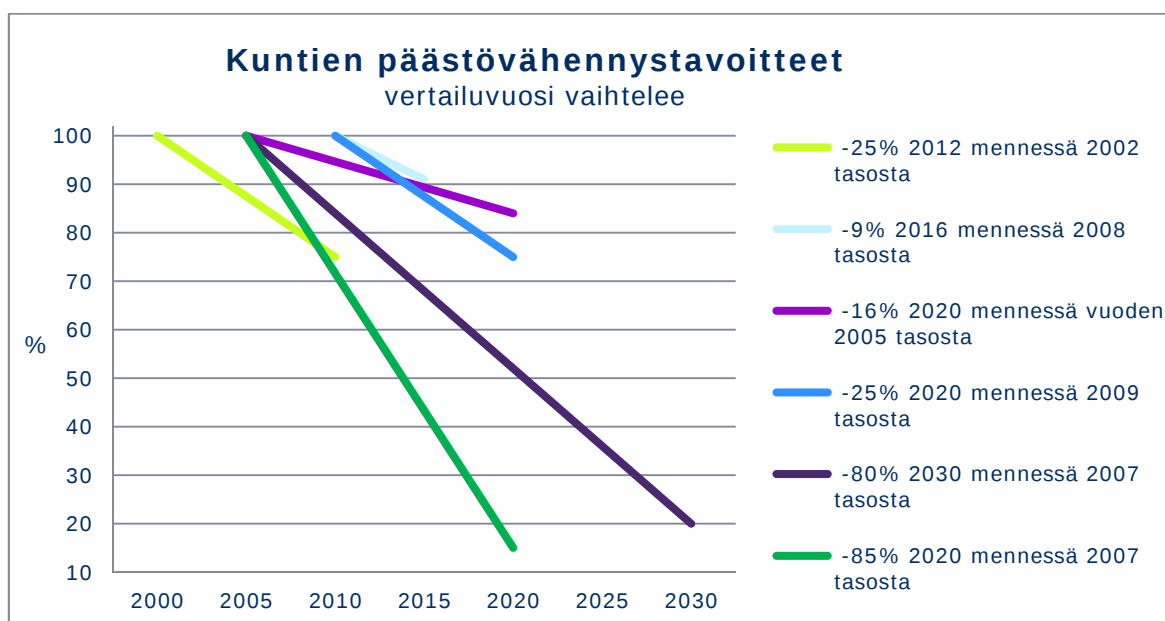
"Alueella on tehty yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa tulvariskikartoituksia alueen joissa. Lisäksi alueen kaupungeilla on erillisiä hankkeita tulvariskien hallitsemiseksi." [suuri kunta]

"Laadimme parhaillaan ilmastomuutoksen sopeutumisstrategiaa. Strategiaa laaditaan osana Julia- ja BaltCICA-hankkeita." [suuri kunta]

4 Kasvihuoneekaasujen päästövähennystavoite vaihtelee kunnittain paljon

Kuva 5: Kuntien päästövähennystavoitteet niissä kunnissa, joissa vertailuvuosi on 1990

Kuva 6: Kuntien päästövähennystavoitteet niissä kunnissa, joissa vertailuvuosi on muu kuin 1990

Vertailuvuosi on 1990	– 20 prosenttia 2020 mennessä ja kunnat, joissa päästövähennystavoite on ilmaistu yli 20 prosenttia 2020 mennessä	Helsinki, Turku, Tampere, Varkaus, Oulu, Pietarsaari, Uusikaarlepyy, Luoto, Kruunupyy, Pedersöre, Tuusula, Nurmijärvi, Kerava, Pornainen, Järvenpää, Mäntsälä, Toholampi
	– 25 prosenttia 2020 mennessä	Riihimäki
	– 30 prosenttia 2020 mennessä	Mikkeli, Lappeenranta
	– 40 prosenttia 2030 mennessä	Lempäälä, Vesilahti, Nokia
	– 30 prosenttia 2030 mennessä	Orivesi, Juupajoki
	– 50 prosenttia 2025 mennessä	Lahti
	– 9 prosenttia 2016 mennessä 2008 tasosta	Kemijärvi, Rautjärvi, Salo
	– 16 prosenttia 2020 mennessä vuoden 2005 tasosta	Joensuu
	– 25 prosenttia 2020 mennessä 2009 tasosta	Kajaani, Suomussalmi
	– 25 prosenttia 2012 mennessä 2002 tasosta	Maarianhamina
	– 80 prosenttia 2030 mennessä 2007 tasosta	Kuhmoinen, Mynämäki, Padasjoki, Parikkala
	– 85 prosenttia 2020 mennessä 2007 tasosta	Uusikaupunki

Kuva 7: Päästövähennystavoitteen asettaneet kunnat ryhmiteltynä päästövähennystavoitteen mukaisesti

Päästövähennystavoitteen asettamisella pyritään johtamaan kunnan kasvihuonekaasupäästöjen määrää toivottuun suuntaan. Päästövähennystavoitetta koskevassa kysymyksessä kuntia pyydettiin ilmoittamaan päästövähennystavoite prosentteina vertailu- ja tavoitevuosineen. Kuntien päästövähennystavoitteet vaihtelevat 9 prosentista 85 prosenttiin ja tavoitevuosi vuodesta 2012 vuoteen 2030. Avovastauksista selvisi, että absoluuttisen päästövähennystavoitteen lisäksi kunnilla saattoi olla myös asukaskoh- tainen tai sanallinen päästövähennystavoite.

Kuntien käyttämä päästötavoitteen vertailuvuosi on yleisimmin 1990, joka on Kioton ilmastopöytäkirjassa käytetty vertailuvuosi. Euroopan komission käyttämä vuosi 2005 on osassa kuntia valikoitunut vertailuvuodeksi. Myös muita vuosia on käytetty vertai- lukohteena, esimerkiksi HINKU-kunnat ovat käyttäneet vertailuvuotena vuotta 2007, johon hankkeen alettua 2008 on ollut helppo verrata hankkeen toimenpiteillä toden- nettavia päästövähennyksiä.

Kaikki päästövähennystavoitteen asettaneet kunnat on listattu liitteessä 1.

Poimintoja kuntien vastauksista:

- ”40 prosenttia asukasta kohden laskettuna. Lisäksi tavoitteena 30 pro- senttia kokonaisvähennys vuoteen 2030 mennessä.” [suuri kunta]
- ”Olemme vasta laatimassa ilmasto-ohjelmaa, joten prosenttitavoitteita, tavoite- ja vertailuvuosia ei ole lyöty lukkoon. Oletettavasti tavoitevuodeksi tulee vuosi 2020 ja vertailuvuodeksi 1990 tai 2009. Prosenttita- voitteeksi asetettaneen 20 prosentin päästövähennystavoite, kuten EU:n ja Suomen valtion tasollakin.” [suuri kunta]
- ”Kasvihuonekaasujen vähentämistavoitetta ei ole. KETSin mukaisesti energiatehokkuustavoite on.” [suuri kunta]

Ilmastotoimenpiteiden toteutuksen suunniteltu aikajänne ylettyy kuntien ilmastostrategioissa vuoden sisällä toteutettavista toimenpiteistä pitkän aikavälin toimenpiteisiin aina vuoteen 2030 saakka. Useimmin toimenpiteet on suunniteltu 5–10 vuoden aikajänteelle. Selvästi harvemmin toimenpiteet on asetettu valtuustokaudelle, 1–4 vuotta, tai tätä lyhyemmälle aikajaksolle. Kaikkien toimenpiteiden kohdalla aikajännettä ei ole pystytty esittämään, koska toiset toimenpiteistä ovat luonteeltaan jatkuvia.

Vastauksista käy myös ilmi, etteivät kaikki kunnat ole sitoneet toimenpiteitään tiettyyn aikatauluun. Osa kunnista ei myöskään osaa sanoa, mille aikajaksolle toimenpiteet on suunniteltu.

Poimintoja kuntien vastauksista:

”Ohjelma sisältää pitkän aikavälin tavoitteet (vuoteen 2020) sekä vuosi kerrallaan päätettävät toimenpiteet.” [suuri kunta]

”Ohjelma on sidottu valtuustokauteen, mutta aikataulu vaihtelee eri toimenpiteille.” [suuri kunta]

Päästölaskennassa käytetään yhtä paljon omaa laskentaa kuin kaupallista palvelua

Kunnan ilmastotyötä suunniteltaessa erityisen tärkeää tietoa ovat energiantuotannon ja -kulutuksen määrät sekä niiden päästötiedot. Kuntakohtaiset luvut on laskettava kunnassa itse tai tilattava konsulttityönä. Jossain tapauksissa päästöt ovat laskettu maakuntaliitossa tai alueellisen energiatoimiston avustuksella.

Kasvihuonekaasupäästöjen laskemiseksi ja seuraamiseksi on kehitetty useita laskentamenetelmiä, joista kuntien kannalta keskeisimmät ovat KASVENER-päästölaskentamalli ja CO₂-raportti. Kyselyssä kävi ilmi, että monet ilmastotyötä tekevästä kunnista käyttävät kumpaakin laskentamallia päästöjensä laskemiseen. Kuntien on ollut mahdollista viime vuosina osallistua Ekokumppanit Oy:n vetämään KuntaJälki-hankkeeseen, jonka tavoitteena oli selvittää osallistujakuntien ekologisen jalanjäljen suuruus. Vastanneista kunnista kahdeksan oli käyttänyt Kuntajälkeä ekologisen jalanjälkensä mittaamiseen. 13 kuntaa ei ollut laskenut päästöjään ja 49 ei osannut sanoa, onko päästöjä laskettu vai ei.

Monet kunnat ovat liittyneet CO₂-päästöraportin tilaajaksi. CO₂-raportti on Benviroc Oy:n kaupallinen laskentamalli, joka tuottaa kasvihuonekaasupäästölaskelmat kunnille. Tällä hetkellä raportin tilaajana on 82 kuntaa. CO₂-raportti laskee kuntien päästöt vuositason ja CO₂-raportin sivuilla on löydettävissä kuntien viikoittaiset päästötiedot.

KASVENER on kuntatason kasvihuonekaasu- ja energiatasemalli, joka on kehitetty Kuntaliiton ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyönä. KASVENER-mallin pohjalta pääkaupunkiseudun kunnat ovat kehittäneet myös HILMA-laskentamallin, jossa päästötietoja käsitellään myös hyödynjakomenetelmällä (Savikko 2009).

KASVENER-mallia uudistetaan parhaillaan ja uudistustyön on suunniteltu olevan valmis syksyllä 2012. Mallia on käyttänyt yli 70 kuntaa laskeessaan alueensa päästöt. KAS-

VENER-mallin uudistuksen tavoitteena on tuottaa kunnille ja alueille nykyistä käyttökelpoisempi ohjelma päästölaskentaan.

Kunnilla on odotuksia laskentamallin käytettävyyden parantamiseksi. Parannusehdotukset liittyvät mallin käytettävyyden parantamiseen, esimerkiksi taustatietojen saatavuuden helpottamiseen, jottei jokaisen kunnan tarvitse kerätä tietoja itse. Kunnan päästöjen vertailukelpoisuus eri laskentavuosien välillä on tärkeää uuteen laskentamalliin siirryttäessä. Lisäksi nousi esiin tarve verrata kuntien eri sektorien tuottamien päästömäärien suuruusluokkaa keskenään vaikuttavimpien päästövähennystoimien löytämiseksi.

Kaikki päästönsä laskeneet kunnat on listattu liitteessä 1.

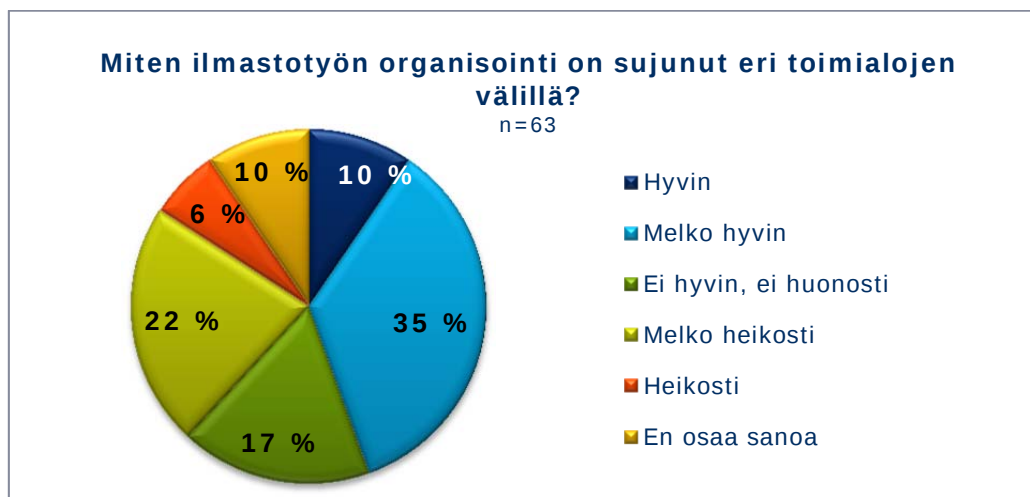
5 Ilmastotyön organisoinnista on kunnissa erilaisia kokemuksia

Ilmastonmuutoksen hillintä- ja sopeutumistoimenpiteitä suunniteltaessa kunnan eri toimijoiden yhteistyö korostuu, sillä molemmat kysymykset koskettavat useita kunnan toimialoja. Toimeenpano onnistuu monien eri tahojen aktiivisen toiminnan kautta, mutta ei ilman koordinaatiota.

Useat tahot ovat osallistuneet ilmastostrategian valmisteluun, mutta pääsääntönä on, että ympäristötoimi koordinoi ilmastotyön toteutusta. Yli puolet kunnista, 55 prosenttia, vastasi ympäristötoimen vastaavan koordinoinnista. Tekninen toimi, keskushallinto ja poikkihallinnollinen työryhmä ovat koordinaatiovastuussa kukin 9 prosentissa vastanneista kunnista. Seudullisen ilmastotyön koordinaatiosta vastasi useimmiten seudullinen työryhmä tai kuntayhtymä.

Vastauksista kävi ilmi, että ilmastokysymyksiin liittyvä tiedonkulku kuntaorganisaation eri toimijoiden välillä ei aina ole mutkatonta ja ettei viestinnän keinoja aina hyödynnetä tarpeeksi. Savikko totesi omassa raportissa, että ilmastotyö voi muodostua myös asiaksi, jonka koordinointi ei ole oikein kenenkään työnä tai vastuulla (Savikko 2009). Monia hallinnonaloja ja kuntakonsernin toimijoita koskeva koordinointi on vaativaa työtä ja sen hallitsemiseksi tarvitaan resursseja.

Kunnissa on etsitty koordinoinnin parantamiseksi ratkaisuja. Joissakin kunnissa on perustettu ilmastotyöryhmiä, tai verkostoja, jotka koordinoivat ilmastotyötä. Tampereen kaupunki toteuttaa ilmastotyötään ECO2 - Ekotehokas Tampere 2020 -ohjelmalla, jota johdetaan konsernihallintoon kuuluvasta kaupunkikehitysryhmästä. Kaupunkikehitysryhmä vastaa ECO2-ohjelman lisäksi yleispiirteisestä maankäytön suunnittelusta, strategisesta elinkeinopolitiikasta, maapolitiikasta, asuntopolitiikasta, ympäristöpolitiikasta ja kestävästä kehityksestä.

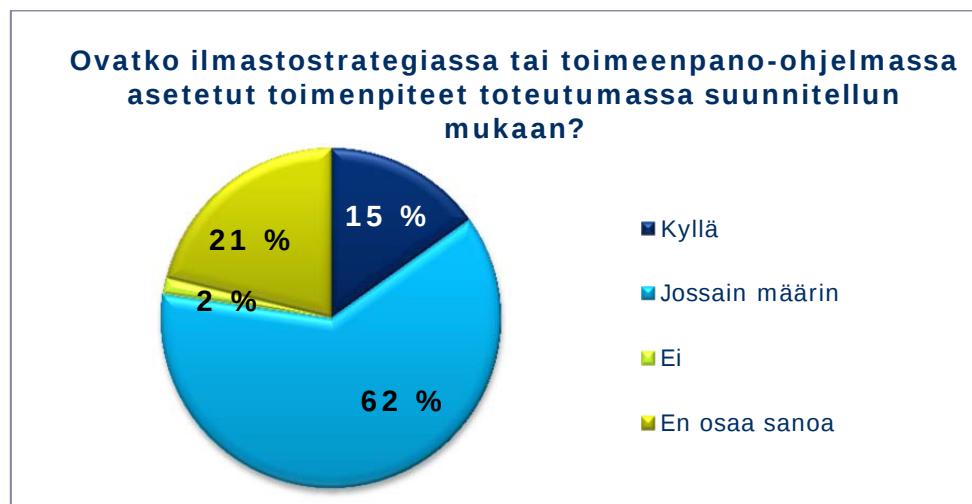
Kuva 8: Ilmastotyön organisoinnin sujuminen toimialojen välillä

Melkein puolet vastaajista, 48 prosenttia, katsoo yhteistyön organisoinnin eri toimialojen välillä sujuneen hyvin tai melko hyvin. 16 prosenttia vastaajista arvioi, ettei voi sanoa ilmastotyön organisoinnin sujuneen hyvin tai huonosti. Kriittisiä yhteistyön sujumista kohtaan on reilu neljännes vastaajista. Noin joka kymmenes vastaaja ei osannut sanoa, miten organisointi on sujunut. Monet vastaajista ovat ilmastotyön konkretisoimisessa vasta alkuvaiheessa, eivätkä osanneet sanoa miten organisointi on onnistunut.

Ilmastotavoitteiden onnistunut toimeenpano vaatii koordinaatiota ja sitoutumista ilmastotyöhön

Koordinaation onnistumisessa keskeistä on myös se, miten suunnitelma toimeenpanosta on mietitty ilmastostrategiassa tai erillisessä toimenpano-ohjelmassa. Yli puolet ilmastostrategian laatineista kunnista arvioi ilmastostrategian toimeenpanon suunnittelun olevan systemaattista. Systemaattisessa toimeenpanossa toimenpiteiden toteutus aikatauluineen ja toimenpiteiden seuranta on suunniteltu ennalta.

Vastaajista kolmasosa arveli toimeenpanon olevan melko systemaattista, jolloin tavoitteita vastaavia toimenpiteitä on mietitty joidenkin toimenpiteiden kohdalta. Vain muutamassa tapauksessa toimeenpanon suunnittelua ei ollut huomioitu strategiaa tehtäessä. Vajaa kolmannes ei osannut sanoa, miten ilmastostrategian toimeenpanoa on suunniteltu.

Kuva 9: Ilmastostrategiassa esitettyjen toimenpiteiden toteutuminen

15 prosenttia vastanneista kunnista kertoi ilmastotoimenpiteiden sujuvan suunnitellusti. Niissä kunnissa, joissa asetetut ilmastotoimenpiteet ovat edistyneet hyvin, asioita on vauhdittanut esimerkiksi poliittinen tuki ilmastotyölle. Muita menestystekijöitä suunnitelmien mukaisesti kulkevalle ilmastotyölle ovat olleet hyvin järjestetty ilmastoasioiden koordinointi. Eri toimialojen päälliköt ovat olleet sitoutuneita suunnitelmiin ja toimenpiteet on nähty myös omien toimialojen tavoitteiden mukaisina. Jossain tapauksissa myös lisäresursointi on ollut mahdollista. Realistiset suunnitelmat tehtävistä toimenpiteistä ovat myös vauhdittaneet työtä.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"On pyritty löytämään paikallisesti toteutettavia keinoja, jotka ovat tehävissä kaupungin omilla päätöksillä ja toiminnalla". [suuri kunta]

"Eri toimialojen päälliköiden sitoutuminen on ollut parempaa kuin odotimme. Toimenpiteet on nähty myös omien toimialojen tavoitteiden mukaisina. [suuri kunta]

62 prosenttia kunnista vastasi, että ilmastotoimien toimeenpano on toteutunut jossain määrin. Vastauksissa käy ilmi, että ilmastostrategiaa ja sen tavoitteita ei ole pidetty tarpeeksi esillä tai niiden toimeenpanoon ei ole ollut erityisesti resursseja. Toimialakohtaiset erot toimenpiteiden toteuttamisessa ja ilmastotyön ohjauskeinojen puute ovat myös olleet syynä siihen, etteivät kaikki toimenpiteet ole toteutuneet suunnitellusti. Toimivaltakysymykset voivat lisäksi vaikeuttaa asiaa. Mikäli ympäristötoimi koordinoi ilmastotyön toteutusta, sillä ei välttämättä ole tarpeeksi valtaa edellyttää muilta kunnan toimialoilta ilmastotavoitteiden mukaisia toimenpiteitä.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Kukaan ei ole seurannut ohjelman toimeenpanoa. Asiat ovat tapahtuneet omalla painollaan, ilman että niitä olisi toteutettu ilmastomuutoksen hillinnän vuoksi. Ilmasto-ohjelmaa ja sen tavoitteita ei ole pidetty esillä." [keskisuuri kunta]

"Kaikkia ohjelmassa ehdotettuja toimia ei ole otettu valtuustotason seurantaan, jolloin niiden status on epäselvä. Joiltakin osin muut intressit (poliittiset, taloudelliset) ovat olleet merkittävämpiä (mm. energiantuotantoratkaisut). Osassa tavoitteissa yhteys konkreettisiin toimenpiteisiin on epäselvä." [suuri kunta]

Vain yksi kunta kertoi, etteivät ilmastotoimenpiteet ole toteutumassa suunnitellusti. Melko suuri joukko kunnista, 21 prosenttia, ei osannut sanoa miten ilmastotyö on edennyt. Toimeenpanon hidasteeksi katsottiin tietynlaisten toimenpiteiden lukkiutuminen: Toiset toimenpiteet ovat helppoja ja halpoja ja niitä on helppo edistää, toiset taas ovat kalliita ja poliittisesti ristiriitaisia. Lisäksi ilmastotyöltä puuttuu vaadittavat resurssit.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Ilmastostrategia tunnetaan tulosalueilla huonosti." [keskisuuri kunta]

"Svalt intresse bland invånare och förtroendevalda." [pieni kunta]

Ilmastotoimenpiteiden seurannan systemaattisuus vaihtelee kunnittain

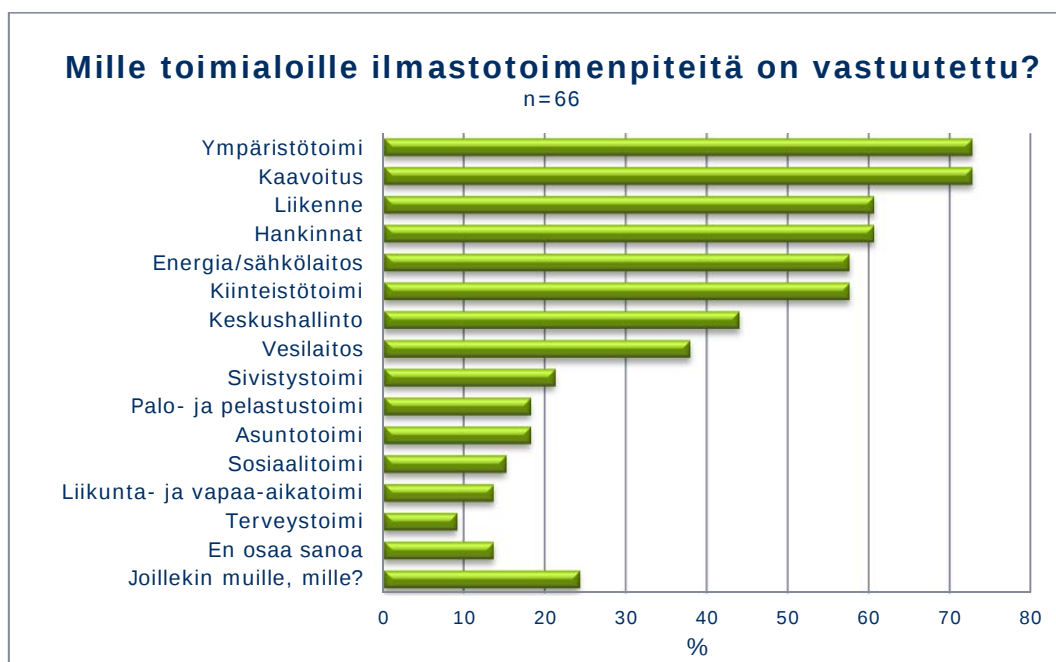
Ilmastotoimenpiteiden systemaattinen seuranta on järjestetty noin joka kolmannessa vastanneessa kunnassa. Systemaattinen seuranta tarkoittaa, että toimenpiteiden toteutumiselle on esitetty aikataulu, selkeät mittarit, toimenpiteet ovat vastuutettu ja saadut tulokset raportoidaan. Systemaattisen seurannan avulla pystytään arvioimaan, miten hyvin kunta on selvinnyt asetetuista tavoitteista.

Ilmastotyön edistämiseksi käynnistetään usein myös hankkeita, jolloin ne ovat keskeinen tapa toteuttaa asetettuja tavoitteita. Hankkeiden ohjaus- ja seurantatapa tulisi saada mahdollisimman läpinäkyväksi, jotta myös niiden tuloksia olisi helppo arvioida.

Puolet vastanneista katsoo, että seuranta on huomioitu ilmastostrategiassa, mutta aikataulut, mittarit ja vastuut eivät ole kaikilta osin mietittyinä. Joissakin vastauksissa on tuotu ilmi, että ilmastotyön seuranta koetaan vaikeaksi, koska kasvihuonekaasupäästöjen seuraaminen ei ole kovin konkreettista ja laskelmat voivat olla epätarkkoja.

Joka kymmenes vastaaja toteaa, ettei toimenpiteiden seurantaa ole mietitty ilmastostrategian tai toimeenpano-ohjelman yhteydessä ja hieman alle kymmenen prosenttia vastaajista ei osannut sanoa miten strategian seuranta on mietitty.

Useille toimialoille on vastuutettu ilmastostrategian toimeenpanoon liittyviä tehtäviä

Kuva 10: Ilmastotoimenpiteisiin vastuutetut kunnan toimialat

Ilmastomuutoksen hillitsemiseksi tai siihen sopeutumiseksi suunniteltuja toimenpiteitä on vastuutettu laajasti kuntaorganisaation eri sektoreille. Vaikka ympäristötoimi usein vastaa ilmastotoimien koordinoinnista, on toimenpiteitä vastuutettu laajasti useille toimialoille. Kaavoitukselle on osoitettu yhtä lailla ilmastotoimenpiteitä, kuin ympäristötoimelle. Molemmat näistä toimialoista on mainittu 77 prosentissa vastauksista. Myös liikenne- ja hankintaosastot, 61 prosenttia, on vastuutettu ilmastotoimenpiteisiin kiitettävästi vastanneissa kunnissa. Kaavoituksen ja liikenteen maininta lähes yhtä useassa vastauksessa viittaa siihen, että ilmastomuutos huomioidaan yhdyskuntasuunnittelussa hyvin monessa kunnassa.

Kunnan eri toimialojen sitouttamisen kannalta on hyvä, että jokaiselle vastausvaihtoehdona olevalle toimialalle, liikelaitoksille ja yhtiölle näyttää vastuutetun tehtäviä. Keskushallinto on mainittu 45 prosentissa vastauksista. Se on positiivinen merkki siitä, että ilmastoasiat on huomioitu kunnan johtamista palvelevissa valmistelu- ja täytäntöönpanotehtävistä. Lisäksi kuntien vastauksista selvisi, että ilmastotoimenpiteitä on vastuutettu myös jätehuollolle, elinkeinotoimelle ja puhtaanapito- ja ravintolapalveluille.

Kuntien yleisimmät ilmastotoimenpiteet liittyvät energiatehokkuuden lisäämiseen ja uusiutuvan energian hyödyntämiseen. Tämän takia voisi ajatella energialaitoksen olevan mainittu vieläkin useammin ilmastotoimenpiteiden vastuutahona. Eri tahojen vastuuttamisessa toimenpiteisiin voi olla yhteys siihen, mikä on yhteistyön tiiviys kuntakonsernin eri toimijoiden välillä. Ne toimijat, jotka ovat tottuneet toimimaan eri kysymyksissä yhdessä, ovat vastuutettu tekoihin useammin kuin ne, joihin yhteys ei ole yhtä tiivis. Energialaitoksen, vesilaitoksen sekä palo- ja pelastustoimen kohdalla asiaa voi selittää se, että ne ovat kunnan yhtiöitä, liikelaitoksia ja kuntayhtymiä, jotka eivät yhtälailla ole mukana kunnanviraston arjessa.

Konkreettisia ilmastotekoja on eniten energiankäytössä ja -tuotannossa

Kuva 11: Kuntien konkreettiset ilmastotoimenpiteet

Kunnat ovat tehneet konkreettisia ilmastotekoja erityisesti energiantuotannossa ja -käytössä. Kaukolämpöverkon laajentaminen on mainittu 65 prosentissa vastauksia.

Hyvin lähellä tätä ovat yksittäisten kiinteistöjen vaihtaminen uusiutuvaan energiaan ja kunnan energialaitoksen siirtyminen laajemmassa määrin uusiutuviin energialähteisiin.

Energiatehokkuuden lisääminen ja kuntien ja valtion välinen energiatehokkuussopimusjärjestelmään liittyminen ovat myös useissa kunnissa tehtyjä konkreettisia ilmastotoekoja. Energiatehokkuuden lisääminen on useimmissa kunnissa kiinteässä yhteydessä TEM:n hallinnoimaan kuntien energiatehokkuussopimukseen (KETS) tai Motivan hallinnoimaan kuntien energiaohjelmaan (KEO). Tähän valtion ja kuntien väliseen energiatehokkuussopimusjärjestelmään kuuluu 106 kuntaa ja 21 kuntayhtymää. Kunnat saavat järjestelmässä tukea investointi- ja selvityshankkeisiin, jotka liittyvät energiantuotannon tai -käytön tehostamiseen tai lisäävät uusiutuvaa energiaa.

Kunnissa on huomioitu kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edellytysten kehittäminen osana ilmastotyötä. Joka kolmas vastannut kunta on tehnyt satsauksia kevyen liikenteen väyliin ja joukkoliikenteen investointeja on tehty melkein joka viidennessä kunnassa.

15 prosenttia kunnista on kouluttanut henkilökuntaa ilmastoasioissa ja 11 prosenttia kunnan luottamushenkilöitä. Koulutuksella on mahdollista tehdä uusia ihmisiä tietoiseksi kunnan ilmastotyöstä ja sitouttaa heidät osallistumaan omalla panoksellaan ilmastotavoitteiden toteuttamiseen. Noin joka kymmenennessä kunnassa ei ole tehty konkreettisia ilmastotoimenpiteitä.

Kysyttäessä, mikä on ilmastotyön merkittävin saavutus, mainittiin vastauksena laaja joukko eri toimenpiteitä. Suurin osa vastauksista liittyy uusiutuvan energian osuuden lisäämiseen, energiansäästöön tai energiatehokkuuden lisäämiseen. Kunnan voimainvoimien uudistaminen joko bio- tai kierrätyspolttoaineita hyödyntäviksi voimaloiksi on ollut merkittävää ilmastotyötä kunnissa.

Myös ilmastoalistus joko kunnan henkilökunnalle tai luottamushenkilöille mainittiin useamman kerran. Ilmastoalistus liittyy useissa vastanneissa kunnissa ekotukihenkilötoimintaan.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Kaukolämmössä 90-prosenttisesti uusiutuvaa energiaa. Verkkoa on laajennettu uusille kaava-alueille." [suuri kunta]

"Aluelämpölaitoksen siirtyminen öljystä kiinteään polttoaineeseen vuonna 2007." [pieni kunta]

"Sitova vuotuinen 2 prosenttia säästötavoite virastoille." [suuri kunta]

"Kunnan yhteiskäyttöautoihin siirtyminen." [pieni kunta]

"Julkisen liikenteen matkustajamäärät ovat kasvaneet noin 20–30 prosenttia parin viime vuoden aikana." [keskisuuri kunta]

"Ekotukitoiminta ja sen myötä lisätty ekotehokkuustietämys." [suuri kunta]

"Kun saatiin teknisen lautakunnan alaiset yksiköt näkemään oma vastuunsa ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa." [suuri kunta]

6 Ilmastoasiat huomioidaan myös muussa kunnan suunnittelussa

Kuva 12: Ilmastoasioiden esittäminen muissa kunnallisissa strategioissa ja suunnitelmissa

Melkein joka neljännessä vastanneessa kunnassa ilmastoasiat on huomioitu myös kunnan strategiassa tai visiossa. Ilmastoasiat ovat esillä yleisesti myös kestävän kehityksen ohjelmissa, joita on laadittu noin 90 kunnassa (Savikko 2009). Ympäristöohjelmissa ilmastokysymykset on huomioitu hieman alle kymmenesosassa vastauksia. Myös osassa niitä kuntia, joissa ilmastostrategiaa ei ole laadittu, on ilmastoasiat kuitenkin huomioitu joissakin muissa strategioissa tai ohjelmissa.

Annettujen vaihtoehtojen lisäksi kunnat vastasivat, että ilmastokysymykset ovat esillä myös investointisuunnitelmissa ja kunnan elinkeino- tai kehitysstrategiassa. Vaikka ilmastonmuutokseen liittyy paljon riskejä, tarjoaa se myös erilaisia mahdollisuuksia, joista kertoo osaltaan ilmastonmuutoksen hillinnän liiketoimintamahdollisuuksien tuominen esiin elinkeino- ja kehitysstrategioissa.

Ilmastoasiat ovat esillä myös energiatehokkuussopimuksissa, jotka vastauksissa mainitaan erikseen energiatehokkuuden parantamiseen tähtäävinä suunnitelmina. Kuntien energiatehokkuussopimus on työ- ja elinkeinoministeriön ja kuntien energiaohjelma Motivan kanssa solmittava sopimus, joka tähtää 9 prosentin energiansäästöön vuosina 2008–2016 vuoden 2005 tasoon verrattuna. Energiatehokkuusjärjestelmä ei ole varsinaisesti kunnan oma ohjelma, mutta kuitenkin tärkeä valtion ja kuntien yhteistoimintaa lisäävä väline, jolla luodaan edellytyksiä energiansäästöön.

Kuva 13: Ilmastotavoitteiden yhteensopivuus muiden kunnallisten strategioiden ja suunnitelmien kanssa

Jatkokysymyksenä esitettiin, ovatko ilmastotavoitteet hyvin linjassa kunnan muiden strategisten tavoitteiden kanssa. Yli puolet vastaajista katsoo ilmastotavoitteiden olevan hyvin tai erittäin hyvin linjassa muiden strategioiden ja suunnitelmien kanssa. 41 prosenttia vastaajista ei osannut arvioida miten asia on. Vain 4 prosenttia vastaajista koki, että ilmasto- ja muiden tavoitteiden välillä on ristiriitoja ja että ne ovat melko huonosti linjassa keskenään.

Ilmastoasioiden ja taloussuunnittelun välinen yhteys ei ole kovin näkyvä

Edellisissä kysymyksissä kävi ilmi, että ilmastoasiat ovat melko hyvin esillä kunnan muissa strategioissa tai suunnitelmissa ja ne ovat myös linjassa muiden kunnan tavoitteiden kanssa. Tärkeää ilmastotyön onnistumisessa on myös, että ilmastoasiat nousevat esille päätettäessä toimintamenoista ja investoinneista. Talousarvion kautta strategiset tavoitteet siirtyvät vuosittaisiin toiminnan ja talouden tavoitteisiin. Taloussuunnittelussa huomioidut toimenpiteet ovat erittäin keskeisessä asemassa kunnan toiminnassa, sillä niitä seurataan ja niistä raportoidaan tarkasti.

26 prosenttia vastaajista kertoo, että ilmastotoimenpiteet on esitetty kunnan talousarviossa. Kolmasosa vastaajista vastaa, ettei ilmastoasioita ole huomioitu ja 40 prosenttia, etteivät tiedä, ovatko ilmastoasiat huomioitu talousarviossa.

Saattaa olla, että nykyisellään talousarvioesityksistä ei käy tarpeeksi selvästi ilmi, mitkä menot ja tulot liittyvät ilmastotyöhön. Päätöksiä perusteluna voi olla muut tavoitteet, esimerkiksi energiansäästö, energiaomavaraisuus tai elinkeinonäkökulmat.

Yksi ilmastotoimenpiteitä hidastava tekijä voi olla se, että toimenpiteiden kustannustietous on vielä vähäistä. Kuntaliitto aloitti vuoden 2012 alussa Valtion ja kuntien ilmastokumppanuus -hankkeen, joka pyrkii selvittämään kuntien ilmastotoimenpiteiden taloudellisuutta ja vaikuttavuutta. Tarkoituksena on, että kunnat pystyisivät arvioi-

maan juuri heille sopivimmat ratkaisut ilmastomuutoksen hillintään. Suomessa ilmastotoimien kustannuslaskennassa erityisen pitkällä on Tampereen kaupunki, joka on laskenut Kestävän energian toimintasuunnitelmassa ilmastotoimenpiteiden investointikuluja ja takaisinmaksuaikoja suhteessa päästövähennyksiin.

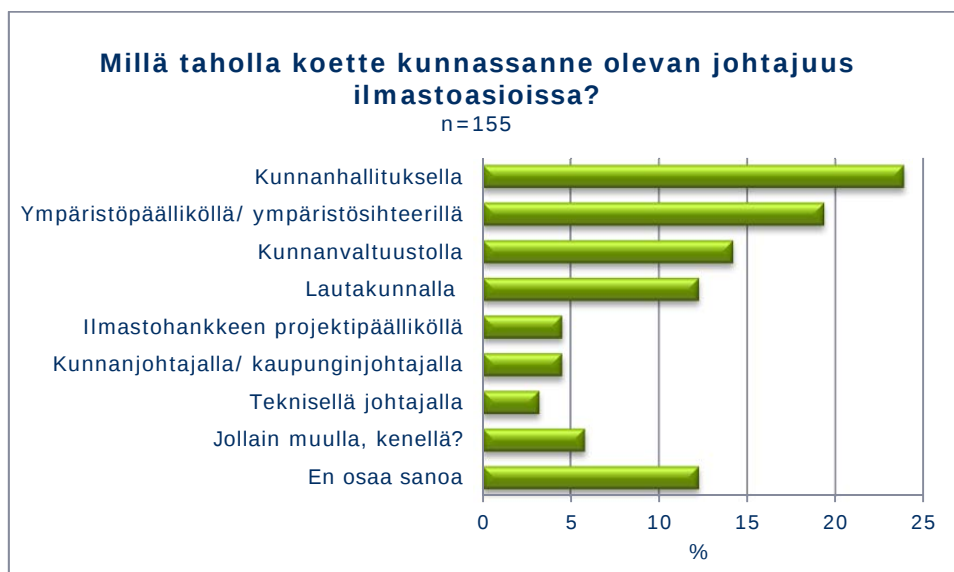
Suomen ympäristökeskus SYKE on kehittänyt laskureita ilmastoystävällisten investointipäätösten avuksi. HINKU-mappi -työkalulla on mahdollista tarkastella kunnan alueella tehtyjä ilmastoinvestointeja, niiden tuomia kustannussäästöjä, päästövähennyksiä ja takaisinmaksuaikoja. HINKU-mappia voivat käyttää myös kuntalaiset ja yritykset.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Toimialojen sisällä on varauduttu toteutukseen. Rahoitusta on varattu esimerkiksi katuvalistuksen uusimiseen energiatehokkaammilla lamputilla." [suuri kunta]

"Kaikki sitovat tavoitteet ensi vuodelle on koottu talousarviokirjan strategiaosioon. Niiden toimenpiteiden osalta, jotka vaativat budjetointia, ovat toimialat itse huolehtineet, että toimenpiteille on varattu rahaa." [suuri kunta]

Ilmastoasioiden johtajuuden koetaan useimmiten olevan kunnanhallituksella

Kuva 14: Johtajuus kunnan ilmastotyössä

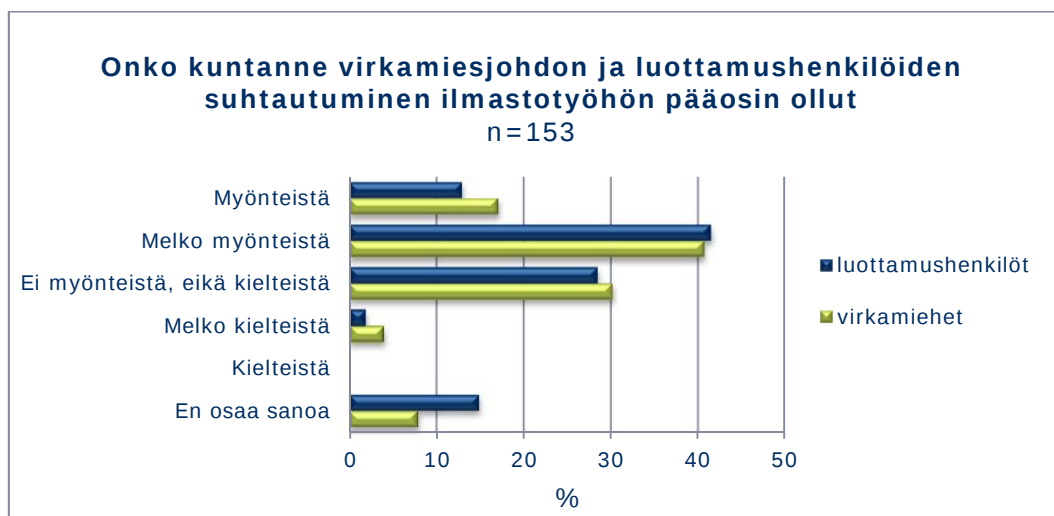
Ilmastoasioiden johtajuuden koetaan useimmiten olevan kunnanhallituksella. Tätä mieltä on 24 prosenttia vastaajista. Vastaukset tukevat kunnallishallinnon nykyasennusta, jossa kunnanhallituksen rooli on korostunut ja sille on asetettu niin strategista kuin operatiivista valtaa. Valtuustolla johtajuuden katsoo olevan 15 prosenttia vastaajista. Valtuuston rooli saattaa jäädä etäiseksi, koska ilmastoasioita voidaan käsitellä valtuustossa melko harvoin.

16 prosenttia vastaajista kokee johtajuuden olevan ilmastoasioista vastaavalla viranhaltijalla. Saman verran vastaajista katsoo johtajuuden olevan ilmastoasioita käsittelevällä lautakunnalla.

Melko moni vastasi, ettei osaa sanoa millä taholla ilmastoasioiden johtajuus on. Ilmastoasiat ovat monessa tapauksessa melko hajallaan, eikä johtajuuden arvioiminen ole yksinkertaista. On positiivista, että luottamushenkilöt ovat tulleet mainituksi niinkin monta kertaa vastauksissa. Tämä osoittaa, että he mitä todennäköisimmin ovat myös ottaneet asioihin kantaa ja edistäneet ilmastoasioita, eivätkä ainoastaan antaneet hiljaista hyväksyntää ilmastotyölle.

Savikon selvityksessä kävi ilmi, että ilmastotyön edistäminen kunnissa on yksittäisten aktiivisten henkilöiden varassa. Erityisesti ilmastotyön alkuvaiheessa yksittäisten, sinnikkäiden henkilöiden merkitys voi olla todella merkittävä. (Savikko 2009.) Kuten aiempaan todettiin, monissa kunnissa aktiivinen virkamies tai luottamushenkilö on antanut alkusysäyksen ilmastotyölle.

Kuntien virkamiesjohdon ja luottamushenkilöiden suhtautuminen ilmastotyöhön on pääosin myönteistä

Kuva 15: Virkamiesjohdon ja luottamushenkilöiden suhtautuminen ilmastotyöhön

Luottamushenkilöiden ja virkamiesjohdon tuki ilmastotyölle on tärkeää. Vastaajien näkemykset poliittisen ja virkamiesjohdon suhtautumisesta ilmastotyöhön noudattivat melko samaa linjaa. Molempien ryhmien suhtautumisen katsottiin olevan suurimmassa osassa kuntia myönteistä; yli 50 prosenttia vastaajista katsoi suhtautumisen olevan melko tai erittäin myönteistä.

Virkamiesjohdon kohdalla positiivisesti suhtautuvien osuus on hieman suurempi kuin luottamushenkilöiden kohdalla. Toisaalta virkamiesjohdon katsottiin suhtautuvan ilmastotyöhön melko kielteisesti hieman useammin kuin poliittisten päättäjien. Vastaajat ovat hieman varovaisempia arvioidessaan luottamushenkilöiden suhtautumista ja ovat useammin vastanneet "en osaa sanoa" heidän kohdallaan.

Kunnan johdon ei katsottu suhtautuvan ilmastotyöhön selkeän kielteisesti yhdessäkään kunnassa. Tämä on erittäin positiivinen asia kuntien ilmastotyön etenemisen kannalta. Monissa vastauksissa tuodaan esille, että johdolta saatava hyväksyntä ja tuki ovat ensisijaisen tärkeää ilmastoasioiden edistämiseksi.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Jotkut luottamushenkilöt ovat tuoneet esille ilmastonsuojelu- tai ympäristöasiat esille, mutta suurimmalta osin asioista puhuttaessa ollaan myönteisellä kannalla, kun tehdään käytännön päätöksiä "asia unohtuu kokonaan". [keskisuuri kunta]

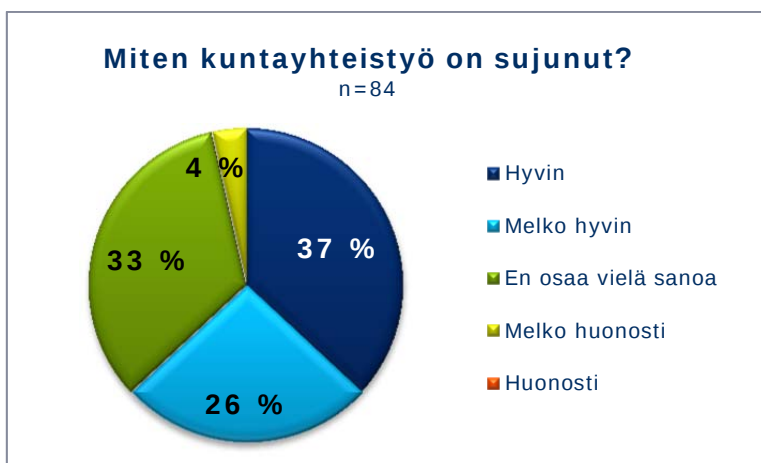
"Periaatteessa asia jollain tavalla kiinnostaa. Osa virkamiesjohdosta ei taida tuntea asiaa omakseen. Ollaan vielä hakusessa. Tarvittaisiin aktiivimista ja yhteistä linjausta asiassa." [keskisuuri kunta]

"Järjestimme ilmastoaiheeseen liittyvän seminaarin valtuutetuille keväällä 2011 ja he olivat pääosin tyytyväisiä sen antiin. Seminaarin perustella on myös ryhdytty toimenpiteisiin." [pieni kunta]

7 Kuntayhteistyöstä on positiivisia kokemuksia

Vajaa kolmannes kunnista on tehnyt yhteistyötä ilmastoasioissa toisten kuntien kanssa. Yhteistyötä on tehty useimmiten verkostojen ja hankkeiden kautta. Kansalliset verkostot, kuten kuntien ilmastokampanja ja energiatehokkuussopimusverkosto, ovat laajalle levinneitä ja vakiintuneita yhteistyömuotoja. Kansainvälisiin kuntien ilmasto-verkostoihin on osallistunut 8 prosenttia vastanneista kunnista. Kansainvälisiä kuntien ilmasto-verkostoja ovat mm. ICLEI, Itämeren kaupunkien liitto UBC, Covenant of Mayors ja Eurocities. 27 prosenttia kyselyyn vastanneista kunnista ei ole tehnyt yhteistyötä muiden kuntien kanssa ilmastoasioissa.

Monet kunnat ovat tehneet alueellista yhteistyötä ilmastoasioissa joko yhteisen strategian laadinnassa tai muuten työskentelemällä ilmastoasioissa naapurikuntien kanssa. Kuusi suurinta kaupunkia Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku ja Oulu ovat perustaneet yhteistyöareenakseen kaupunginjohtajien ilmasto-verkoston. HINKU-hanke taas on tarjonnut pienemmille kunnille mahdollisuuden tavoitella ilmastonmuutoksen hillinnän edelläkävijyyttä Suomen ympäristökeskuksen tuella.

Kuva 16: Kuntayhteistyön sujuminen ilmastoasioissa

Kuntayhteistyön ilmastoasioissa on pääosin koettu sujuneen hyvin tai melko hyvin. Tätä mieltä on 63 prosenttia vastaajista. Kuntien vastauksista käy ilmi, että yhteistyölle on ollut tarvetta. Ilmastonmuutokseen vastaaminen vaatii useimmiten laajempaa asioiden käsittelyä ja toisilta oppimista. Seudullisten hankkeiden koetaan toimineen hyvänä yhteistyömuotona. Erityisesti yhteistyöstä on hyödytty tiedon ja kokemusten vaihdossa. Vastauksissa tuodaan kuitenkin ilmi, että konkreettinen yhdessä tekeminen on haastavampaa, sillä toimintamallit ovat kunnissa erilaisia.

Kolmasosa kunnista ei osannut vielä arvioida, miten yhteistyö ilmastoasioissa on sujunut. Yksikään kunta ei katsonut yhteistyön sujuneen huonosti. Melko huonon arvosa-

nan kuntayhteistyölle antaa 4 prosenttia vastaajista. Kuntien kommenteista käy ilmi, että joissakin tapauksissa ilmastoyhteistyölle ei ole katsottu olevan tarpeeksi resursseja. Myös epätietoisuus kuntaliitoksesta ja sen suunnasta on saattanut lopettaa vapaaehtoisen yhteistyön naapurikuntien kanssa.

Kunnat ovat osallistuneet aktiivisesti ilmastohankkeisiin viime vuosina

Suomessa on viime vuosina ollut käynnissä useita ilmastomuutokseen liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Kyselyyn vastanneista 59 kuntaa on osallistunut tai on edelleen mukana ilmastohankkeessa. Kaiken kaikkiaan noin 80 suomalaista kuntaa on osallistunut kunnille suunnattuihin ilmastohankkeisiin viime vuosina. Vastauksista käy ilmi, että aktiivisesti hankkeisiin osallistuvat kunnat osallistuvat monesti useampiin hankkeisiin samanaikaisesti. Tämä on mahdollista erityisesti isoimmissa kunnissa. Hankkeisiin osallistuneet kunnat on listattu liitteessä 1.

Ilmastomuutoksen hillintään keskittyviä hankkeita on ollut useita. Näitä ovat mm. HINKU, Kuntaliiton ilmastohanke ja CHAMP-hanke. Myös ilmastomuutoksen sopeutumisesta käsitteleviä hankkeita, kuten Clim-ATIC tai BaltCICA, on kohdennettu kunnille viime vuosina. Tämän lisäksi kunnat ovat itse järjestäneet alueellisia ilmastohankkeita.

Noin neljäsosa kunnista ei ole osallistunut ilmastohankkeisiin. Hankkeisiin osallistuminen vaatii henkilöresursseja ja kuten aiemmin kävi ilmi, ovat kuntien henkilöstöresurssit ilmastokysymyksissä vähäiset. Eräs keino, joka toivottavasti lisää kuntien osallistumismahdollisuuksia, on yhä lisääntyvä etäyhteyksien hyödyntäminen tapaamisissa ja seminaareissa.

Ilmastohankkeista saadaan tietoa, vertaistukea ja kontakteja

Kuva 17: Kuntien ilmastohankkeista saama tuki

Ilmastohankkeista on saatu monenlaista hyötyä kuntien ilmastotyön edistämiseksi. Kolme neljästä vastanneesta näkee hankkeista saatavan tietoa ilmastomuutosta hillitsevista toimenpiteistä. Melkein yhtä moni vastaajista kertoo saaneensa vertaistukea muilta kunnilta ja kontakteja kunnista ja muista organisaatioista.

Kuntien vastauksista on huomattavissa, että hankkeista saatu tuki on pääosin konkreettista tietoa ja tukea kuntien ilmastotyön edistämiseksi. Tietoa on tarjottu hillinnän ja sopeutumisen toimenpiteistä. Lisäksi kunnille on tarjottu neuvoja ilmastotyön toteutukseen ja ilmastostrategian laadintaan.

Ilmastomuutoksen tieteellistä näkökulmaa tuodaan harvemmin hankkeissa esiin. Todennäköistä on, että ilmastomuutoksen luonnontieteellisen tiedon tarve on tässä vaiheessa vähentynyt ja tieteellisten perusteluiden käyttäminen kuntien ilmastotyötä tehtäessä ei enää ole niin merkityksellistä.

8 Kuntien ilmastotyön menestys koostuu monista eri tekijöistä

Kuinka tärkeänä näette seuraavat tekijät menestyksekkäälle ilmastotyölle kunnassa?
n=128, vastausmäärät sarakkeissa

	Erittäin tärkeä 5	Tärkeä 4	Melko tärkeä 3	Ei kovin tärkeä 2	Ei ollenkaan tärkeä 1	Keskiarvo
Luottamushenkilö- ja virkamiesjohdon positiivinen suhtautuminen ilmastotyöhön	52	39	8	0	0	4,44
Tieto tarvittavista toimenpiteistä	42	47	9	0	0	4,34
Taloudelliset resurssit ilmastotyöhön liittyville investoinneille	47	35	14	1	1	4,29
Yhteisymmärryksen saavuttaminen ilmastotyön merkityksestä	43	42	14	0	0	4,29
Aktiivinen kunnanjohtaja tai muu kunnan johto	39	43	16	0	0	4,23
Henkilöstöresurssit ilmastotyölle	33	38	21	3	2	4
Kasvihuonekaasupäästöjen laskenta	7	28	34	21	7	3,07
Kansalliset tai kansainväliset ilmastositoumukset	6	26	31	28	6	2,98
Yhteistyö muiden suomalaisten kuntien kanssa	7	31	47	9	4	2,29
Yhteistyö ulkomaisten kuntien kanssa	3	4	17	50	23	2,09

Kuva 18: Kunnan menestyksekkään ilmastotyön tekijät

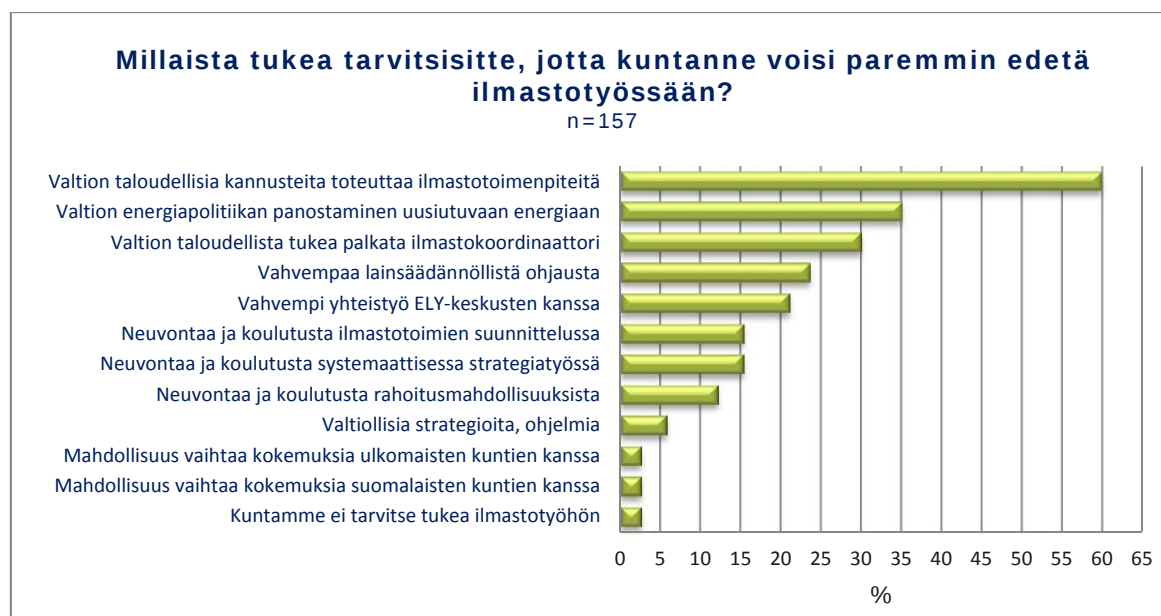
Kunnan ilmastotyön taustalta löytyviä menestystekijöitä arvioitiin asteikolla 1-5 (ei ollenkaan tärkeä-erittäin tärkeä). Saatujen vastausten mukaan kunnat pitävät kaikin merkittävimpänä kuntien ilmastotyön menestystekijänä luottamushenkilö- ja virkamiesjohdon positiivista suhtautumista ilmastotyöhön. Myös aktiivinen kaupunginjohtaja tai muu kaupungin johto nousi korkealle menestystekijöitä arvioitaessa. Tulokset kertovat, että poliittiselta ja virkamiesjohdolta odotetaan sekä myönteistä suhtautumista että myös asian esillä pitämistä ja edistämistä. Samaan suuntaan viittaa myös kohdan "yhteisymmärryksen saavuttaminen ilmastotyön merkityksestä" kokeminen hyvin tärkeänä tekijänä.

Johdon tuen lisäksi tieto tarvittavista toimenpiteistä sekä taloudelliset resurssit ilmastotyöhön liittyville investoinneille arvioitiin hyvin tärkeiksi tekijöiksi ilmastotyön edistämiseksi. Tietoa ilmastomuutoksesta on saatavissa runsaasti, mutta kunnilta on saatu palautetta, että tiedon pitäisi olla puolueetonta ja kunnille kohdennettua. Tähän haasteeseen vastaamaan on perustettu Ilmasto-opas.fi-sivusto, josta on mahdollista saada tietoa ilmastomuutoksesta ja tutustua kuntien eri toimialojen hillintä- ja sopeutumiskeinoin. Myös monet ilmastohankkeet, kuten HINKU, CHAMP, BalticClimate, BaltCICA ja Kuntaliiton ilmastohanke ovat koonneet kunnille suunnattua ilmastotietoa ja hyviä käytäntöjä sivuilleen. Kooste kuntien ilmastotyön tueksi tarkoitetuista sähköisistä oppaista ja työkaluista on liitteessä 3.

Taloudelliset resurssit nousivat esiin myös tärkeänä menestystekijänä. Taloudelliset kannustimet ilmastoinvestointeihin ovat merkittävässä asemassa ilmastosuunnitelmien konkretisoinnissa. Taloudellista tukea ei odoteta vain kunnan omista varoista, vaan myös valtion taloudellinen tuki on arvioitu tärkeäksi ilmastotyötä edistäväksi tekijäksi.

Merkitykseltään vähäisimpinä keinona vastaajat pitivät kansainvälisiä tai kansallisia ilmastositoumuksia ja yhteistyötä muiden kuntien kanssa. Näiden vaihtoehtojen jääminen merkitykseltään vähäisemmiksi voi johtua siitä, että ne ovat hieman etäämmällä jokapäiväisestä kunnan ilmastotyöstä. Kansainväliset ja kansalliset sitoumukset eivät näy jokapäiväisessä työssä ja myös yhteistyö suomalaisten tai ulkomaisten kuntien kanssa on ajoittaista esimerkiksi hankkeiden kautta.

Valtion taloudellinen tuki ilmastotyössä koetaan tärkeäksi

Kuva 19: Kuntien ilmastotyölleen tarvitsemat tukimuodot

Kuntia pyydettiin valitsemaan itselleen tärkeimmät kolme tukimuotoa ilmastotyönsä edistämiseksi. 60 prosenttia vastanneista kunnista toivoo valtiolta taloudellisia kannus-

teita ilmastotyönsä tueksi. Kunnat toivovat valtion myös aiempaa selkeämmin panostavan uusiutuvaan energiaan. Uusiutuvan energian tukipolitiikkaan kaivataan pitkäjänteisyyttä, sillä mikäli varmuutta politiikan suunnasta ei ole, kuntien investoinnit uusiutuvaan energiaan saattavat lamaautua.

Kunnilla on käytettävissä useita tuki- ja rahoitusmahdollisuuksia ilmastomuutoksen hillintään, mutta kuntia on kannustettava hyödyntämään näitä mahdollisuuksia entistä monipuolisemmin. Keskeistä tällöin on, että tuki- ja rahoitusmahdollisuuksien kriteerit ovat selvät ja kustannuksiltaan tehokkaimmista päästövähennystoimista on saatavilla puolueetonta tietoa.

Kunnilla on käytettävissä useita tuki- ja rahoitusmahdollisuuksia normaalin markkinarahoituksen lisäksi. Valtion talousarvioon perustuvat esimerkiksi tuki kuntien energiatehokkuussopimuksien ja energiaohjelman mukaisiin katselmuksiin, uusiutuvan energian investointi- ja tuotantotuet, tuki rakennusten peruskorjauksiin, joukkoliikennetuet sekä rahoitus ja aiesopimusmenettely julkisen liikenteen investointeihin.

EU:n tarjoamia tuki- ja rahoitusmahdollisuuksia ovat esimerkiksi Intelligent Energy Europe (IEE) –aloite, European Local Energy Assistance (Elena), Euroopan investointipankin tarjoamat rahoitusmahdollisuudet sekä aluekehitysrahasto (Hakanen 2011).

Kolmasosa kunnista kokee, että valtion tuki ilmastokoordinaattorin palkkaamiseksi tukisi heidän ilmastotyötään. Kunnat toivovat myös henkilöstöresursseja omalle ilmastotyölleen. Vahvemmalle lainsäädännölliselle ohjaukselle ilmastotyön edistämiseksi löytyy joissakin kunnissa myös kannatusta. Yhdeksi vaihtoehdoksi vastauksissa nostetaan esiin hallitusohjelmassa mainittu ilmastolaki, joka sisältäisi sitovia tavoitteita ilmastopäästöjen vähentämiseksi.

Neuvontaa ja koulutusta ilmastotyöhön kaivataan noin joka kuudennessa kunnassa. Kokemusten vaihtoa suomalaisten ja ulkomaisten kuntien välillä ei priorisoitu kysyttäessä kolmea tärkeintä tukimuotoa ilmastotyölle. Kuitenkin aiemmin kysyttäessä kuntayhteistyöstä ja hankkeiden tarjoamasta tuesta, kunnat kokivat kontaktien ja vertais-tuen olevan tärkeitä.

Kuntien ilmastotyön viestintä ja osallistava toiminta kaipaavat lisähuomiota

Kuva 20: Näkyvyyden saaminen kunnan ilmastotyölle

Hieman alle puolet vastanneista kunnista ei ole pyrkinyt saamaan näkyvyyttä omalle ilmastotyölleen. Toisaalta kyselyyn vastanneista noin puolet ei ole tehnyt suunnitelmallista ilmastotyötä. Tämä varmasti vaikuttaa siihen, että näkyvyyttä ei ole yritetty saada samassa määrin kuin kunnissa, jotka ovat esimerkiksi laatineet ilmastostrategian ja ryhtyneet toteuttamaan ilmastotoimenpiteitä.

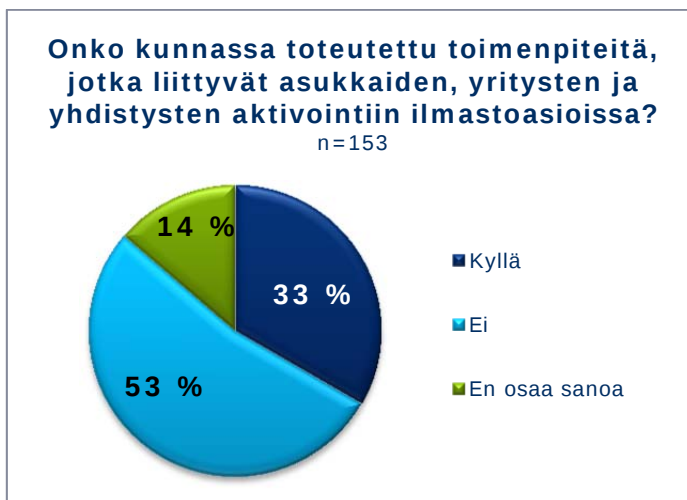
Yleisimmät kuntien käyttämät keinot näkyvyyden saamiseksi ovat paikallismedian hyödyntäminen, osallistuminen kampanjoihin ja kilpailuihin. Näitä keinoja näkyvyyden saamiseksi on käyttänyt noin neljäsosa vastanneista kunnista. Joka viides kunta on järjestänyt ilmastoaiheisia tapahtumia paikallisille sidosryhmille.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Osallistamalla kahtena vuonna Earth Hour -tapahtumaan." [keskisuuri kunta]

"Tiedottamalla hankkeesta ympäristöviraston internetsivuilla ja hankkeen sivuilla." [suuri kunta]

"Paikallislehden kirjoitukset ja internetsivut." [keskisuuri kunta]

Kuva 21: Ilmastotoimenpiteisiin aktivoiminen

Kolmasosa kunnista on tehnyt toimenpiteitä, jotka liittyvät asukkaiden, paikallisten yritysten, yhdistysten tai järjestöjen aktivointiin ilmastoasioissa. Toimenpiteet voivat olla hankkeita, tapahtumia, tiedotteita tai kunnan internet-sivuilla tarjottavaa tietoa ilmastonmuutoksesta. Kunnissa, joissa on toteutettu aktivointitoimenpiteitä, on käytetty useita eri keinoja ilmastoasioista viestinnässä ja ilmastotekoihin aktivoimisessa.

Kuntalaisille on joissakin kunnissa tarjottu suoria vaikuttamismahdollisuuksia kunnan ilmastotyöhön. Suoria vaikutusmahdollisuuksia ovat esimerkiksi erilaiset avoimet info-tilaisuudet, internet-pohjaiset kyselytutkimukset ja keskustelupalstat sekä kuntalais-kyselyt, joita voidaan hyödyntää kunnan toiminnan suunnittelussa. Joissakin kunnissa on järjestetty kuntalaisille mahdollisuus kommentoida ilmastostrategiaa, mutta sillä ei välttämättä ole saatu kuntalaisia osallistumaan.

Strategioissa on omana kohtanaan usein huomioitu viestintä ja osallistaminen. Kuitenkin toteutuneina toimenpiteinä tämä ei vielä näy yhtä vahvasti. Tähän voi vaikuttaa se, että monet kunnista ovat vasta ilmastotavoitteiden toteuttamisessa alkumetreillä, eivätkä vielä ole tehneet osallistamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Energiatoimistot ovat useissa vastauksissa mainittu merkittävänä alueellisina kumppaneina. Energiatoimistot ovat erityisesti tukeneet kuntia tuottamalla tiedotusmateriaalia, järjestämällä koulutusta ja seminaareja sekä toteuttaneet alueellisia kampanjoita ilmastonmuutokseen liittyen.

Alueellisilla energiatoimistoilla on merkittävä rooli alueen yritysten ja yhdistysten aktivoimiseen ilmastokysymyksissä. Ne edistävät energiatehokkuutta ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä. Energiatoimistot ovat muiden toimijoiden ohella olleet mukana kuluttajien energianeuvontaverkostossa (2010–2011), jossa annettiin ohjausta kuluttajille asumisen, rakentamisen ja laitehankintojen energia-asioihin liittyen. Motiva jatkaa energianeuvontaverkoston kehittämistä viime vuosien kokemusten pohjalta. Tavoitteena on, että alueellinen neuvontatyö alkaa vuonna 2012.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Olemme mukana Tampereen kaupunkiseudun ILMANKOS-projektissa, joka on vienyt ilmastoasiaa järjestöihin ym." [keskisuuri kunta]

"Valonian (Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus) energianeuvijat ovat vierailleet paikallisissa tapahtumissa kunnassamme." [keskisuuri kunta]

"Tapahtumia, avoimia seminaareja, tilaisuuksia, Ilmastoinfon perustamalla (asukkaat, yritykset), Hiilineutraali infopaikka uusiutuvalle pienenergialle (asukkaat, koululaiset), Ilmastokumppanuushanke yritysten kanssa, Ekokompassia tarjotaan yrityksille." [suuri kunta]

"Lehtiartikkelit, lämmitysjärjestelmäesittely, energiatietoja, energia-asiantuntijan ilmaiset lämpökamerakuvaukset ja neuvonta kuntalaisille, kirjeet." [pieni kunta]

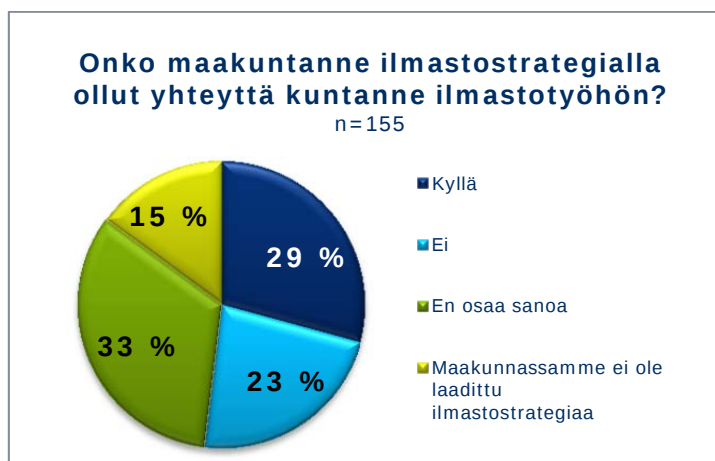
9 Tiiviimpi yhteistyö ilmastoasioissa hyödyttäisi eri hallintotasoja

Maakuntien liitot ovat kuntayhtymiä, jotka toimivat alueensa kuntien yhteistyökanavina. Viime vuosina myös useat maakunnat ovat valmistelleet ilmastostrategioita. Kansallinen energia- ja ilmastostrategia vuodelta 2008 velvoitti kaupunkiseudut ja maakunnat laatimaan omat ilmastostrategiat. Maakunnallisille ilmastostrategioille ei kuitenkaan ole ulkopuolelta annettua ohjeistusta eikä veloituksen täyttämistä ole seurattu. Maakunnallinen ilmastostrategia on tehty tai tekeillä Etelä- ja Pohjois-Savossa, Kainuussa, Keski-Suomessa, Kymenlaaksossa, Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä, Lapissa, Pohjois-Karjalassa, Satakunnassa, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa. Kanta-Hämeessä ilmastoasiat on sisällytetty muihin maakunnallisiin suunnitelmiin.

Kuntien ja maakunnallisten toimijoiden, maakuntien liittojen ja energiatoimistojen, yhteistyö on erittäin tärkeää. Vastauksista käy ilmi, että useissa tapauksissa kuntien ja maakunnallisten toimijoiden yhteistyötä olisi hyvä vielä pidentää. Päällekkäistä suunnittelutyötä ei alueilla kannata tehdä ja toteutuksessakin on hyvä käydä yhteistä keskustelua, jotta eri toimijat saadaan sitoutumaan alueella tehtävään ilmastotyöhön.

Eräs esimerkki tavasta muodostaa maakunnallista yhteisymmärrystä ilmastoasioissa on Keski-Pohjanmaalla ja Kainuussa tehty päätös laatia vain maakunnallinen ilmastostrategia kuntien omien ilmastostrategioiden sijaan. Tämä käytäntö sopi erittäin hyvin pieniin maakuntiin, joissa ei ole aiemmin tehty kuntakohtaisia strategioita. Keski-Pohjanmaalla vastuu maakunnallisen ilmastostrategian laatimisesta on ollut Kokkolan kaupungilla. Kokkola on valmistellut strategian yhteistyössä maakuntaliiton, muiden alueen kuntien ja keskeisten sidosryhmien kanssa. Kainuussa ilmastostrategian valmistelu on tapahtunut Kainuun maakunta -kuntayhtymässä ja kaikki kunnat ovat sitoutuneet siihen. Tämän lisäksi Kainuun kunnat veloitetaan laatimaan omat paikalliset toimenpideohjelmansa maakunnallisen ilmastostrategian toteuttamiseksi.

Joidenkin maakuntakeskusten vastauksista käy ilmi, että kaupungin strategia ja toimenpideohjelma valmistuvat ennen maakunnan ilmastostrategiaa, jolloin niitä on voitu hyödyntää maakunnallisessa strategian laadinnassa.

Kuva 22: Kuntien ja maakuntien ilmastotyön yhteys

Kysyttäessä, miten maakunnallinen ilmastostrategia on näkynyt kunnan ilmastotyössä 33 prosenttia vastaajista kertoi, etteivät osaa sanoa, onko maakunnallisella ilmastostrategian valmistelulla ollut yhteyttä kunnan ilmastotyöhön. Maakunnallisella ilmastotyöllä ja kunnan ilmastotyöllä on ollut yhtymäkohtia 29 prosenttia kuntien vastauksia. 23 prosenttia kunnista vastasi, etteivät maakunnalliset strategiat olleet näkyneet kunnan ilmastotyössä.

Useimmat vastanneista kunnista ovat osallistuneet maakunnallisen strategian laadintaan, joko ohjausryhmässä, strategian laadintaan liittyvissä työpajoissa tai antaneet lausunnon strategialuonnoksesta. Yleistä on myös, että valmis maakunnallinen ilmastostrategia on lähetetty kuntien käytettäväksi.

Valtion ilmastopolitiikalta kaivataan taloudellisia kannustimia ja pitkäjänteisyyttä

Kuntien vastauksista käy ilmi, että valtion ilmastopolitiikalta odotetaan pitkäjänteisyyttä. Samoin kaivataan selkeitä taloudellisia kannustimia ilmastonmuutosta hillitsevien toimenpiteiden tekemiseen. Ilmastotoimenpiteiden toteutuksessa on usein tarpeen tietää pitkällä tähtäimellä valtion tukipolitiikkaa, mikä koskee esimerkiksi uusiutuvaan energiaan siirtymistä.

Näyttäisi siltä, että valtion ja kuntien yhteistyöhön perustuva energiatehokkuusjärjestelmä on tuonut kiertävää kuntien energiatehokkuustoimenpiteisiin. Kuntien ja valtion yhteistyötä kaivataan kuntien ilmastotyössä laajemminkin. Energiapolitiikan edellytysten ja energiatehokkuussopimusten lisäksi satsaukset energianeuvonnan järjestämiseen ovat myös tärkeitä signaaleja valtiolta alueille ja paikallistasolle. Paikallisten ja alueellisten näkökohtien huomioiminen kansallisessa ilmastopolitiikassa koetaan kunnissa tärkeäksi ja kunnat ovat usein valmiita tekemään yhteistyötä eri hallintotason kanssa ilmastokysymyksissä, kuten esimerkiksi maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevissa aiesopimuksissa.

Valtion ilmastopolitiikalta vaaditaan joissakin kunnissa lisää kunnianhimoa. Kyseisten kuntien mielestä ilmastoasioihin tulisi saada lisävelvoitteita, esimerkiksi ilmastolaki on mainittu yhtenä mahdollisuutena saavuttaa haluttuja tuloksia ilmastotyössä.

Yksi valtion ilmastopolitiikan seuraamista ja tiedonsaantia vaikeuttava tekijä voi olla ilmastoasioiden jako eri ministeriöiden kesken. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa energiapolitiikasta, ympäristöministeriö rakennetusta ympäristöstä, kestävästä kehityksestä ja ilmastoviestinnästä, maa- ja metsätalousministeriö ilmastomuutokseen sopeutumisen kysymyksistä ja liikenne- ja viestintäministeriö liikennepolitiikasta. Ilmastokysymykset ovat moniulotteisia ja usein vaikeasti ratkottavia ongelmia ja valtionhallinnon vastuunjako eri ministeriöiden kesken voi näyttäytyä pirstaleisena ilmastopolitiikkana kuntiin päin.

Kunnan toimivalta ja mahdollisuudet itsenäisiin toimenpiteisiin ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen kannalta tärkeillä sektoreilla määrittävät pitkälti sen, millaisia ilmastotoimenpiteitä kunnat voivat suunnitella. Kunnilla voi olla tehtäviä energiantuotannon, liikenneinfrastruktuurin ja ympäristövalvonnan tehtävissä, mutta esimerkiksi valtion linjaukset ja verotus voivat luoda toimenpiteille melko rajatut puitteet. Tässä kohtaa valtion ja kuntien yhteisymmärrys ilmaston kannalta kannattavista ratkaisuista on tarpeen. Eri hallintotasojen tavoitteet konkretisoituvat lopulta paikallisissa päätöksissä, joissa ratkaistaan, miten ilmastomuutosta hillitään ja miten siihen sopeudutaan.

Poimintoja kuntien vastauksista:

"Selkeitä ja tuntuja taloudellisia kannustimia." [keskisuuri kunta]

"Lainsäädännön kehittäminen tulisi olla etusijalla julistusten sijaan."
[suuri kunta]

"Nykyistä konkreettisempaa ohjausta ilmastotavoitteiden toteutukseen kunnissa." [keskisuuri kunta]

"Että ilmastopolitiikka olisi johdonmukaista ja asioita tarkasteltaisiin pitkällä tähtäimellä (esim. energiaverotus). Toisaalta asioita tulisi tarkastella monipuolisesti, ettei esim. kaukolämpöä pidettäisi ilmaston kannalta haitallisena tapana tuottaa lämpöä (sähkön ja lämmön yhteistuotanto on tehokasta ja ilmastoystävällistä)." [suuri kunta]

"Nykyistä huomattavasti merkittävämpää panostusta julkisen liikenteen kehittämiseen (käytettävyys, hinta)." [keskisuuri kunta]

"Pidettäisiin johdonmukainen linja avustuksissa, suunta ei saisi muuttua joka vaaleissa." [pieni kunta]

"Ilmastolakia joka velvoittaa myös kulutus/palvelu/julkista sektoria aktiivisiin päästövähennyksiin." [suuri kunta]

Johtopäätökset

Suomen kunnista 43 prosenttia tekee suunnitelmallista ilmastotyötä. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevien kuntien määrä on noussut tasaisesti viime vuosina. Yhä useampi kunta on laatinut ilmastostrategian, asettanut päästövähennystavoitteen ja laskenut kasvihuonekaasupäästönsä.

Toisaalta hieman yli puolet kunnista ei vielä tee suunnitelmallista ilmastotyötä. On todennäköistä, että näissäkin kunnissa tehdään ilmaston kannalta kestäviä ratkaisuja. Näillä kunnilla ei kuitenkaan ole yhteisesti hyväksyttyä poliittista päätöstä ilmastomuutokseen vastaamiseksi.

Useissa kunnissa eri kunnan toimialat ovat osallistuneet laajasti strategiatyöhön ja myös luottamushenkilöt ovat olleet mukana ilmastostrategian laadinnassa. Ilmastostrategian merkittävyys kasvaa, mitä enemmän toimijoita on ollut mukana sitä laati-massa. Yritykset, järjestöt, tutkimuslaitokset ja kuntalaiset ovat tärkeitä sidosryhmiä kunnan ilmastotyössä. Tekemällä yhteistyötä kunta voi hyödyntää muiden osaamista.

Haasteina ilmastostrategian laadinnassa kunnat ovat maininneet päästövähennysta-voitteen asettamisen ja päästölaskennan. Päästövähennystavoite vaihtelee kunnittain paljon ja osa kunnista on päättänyt jättää sen asettamatta. Päästölaskennassa ja päästötavoitteen asettamisessa on selkeitä haasteita, kuten tavoitteiden asettaminen kauas tulevaisuuteen ja päästövähennämisen hidas realisoituminen. Monet kunnat halu-aisivat tarkkaa ja nopeasti tuotettavaa laskentatietoa päästöistä. Myös tavoitteiden päästövähennyksien toteutumisen vertailu olisi kunnille hyödyllistä. Tämä on nykyti-lanteessa hankalaa, koska yhtenäinen linja puuttuu tavoitteiden asettelusta ja päästö-jen seurannasta.

Valmisteilla olevan KASVENER-päästölaskentamallin tavoitteena on, että entistä yksin-kertaisemmaksi tehdyt päästölaskenta helpottaa laskentaa ja kaikkien kuntien on mahdollista laskea päästönsä samoin perustein. Päästövähennystavoitteen asettami-ssa kuntien oma kunnianhimo määrittää tavoitteen. Vertailuvuoden ja myös tavoite-vuoden asettamisessa kannattaa kuitenkin harkita yhdenmukaista esitystapaa, kuten esimerkiksi EU:n käyttämiä tavoite- ja vertailuvuosia.

Kunnan eri toimialat ovat olleet hyvin edustettuina ilmastotyötä suunniteltaessa. Il-mastotavoitteiden toimeenpanossa ovat suunnitelmat kuitenkin saattaneet hidastua, koska ilmastotavoitteita ei ole ajettu eri toimialoilla tarpeeksi voimakkaasti läpi, eikä niille ole osoitettu resursseja. Ilmastotavoitteiden onnistunut toimeenpano vaatii si-toutumista ilmastotyöhön ja työn koordinoitua tarpeeksi suurin resurssein. Joissakin kunnissa koordinoituvastuu on keskushallinnolla tai eri toimialan edustajista koostu-valla ilmastotyöryhmällä. Laaja-alainen koordinaatio kunnan eri toimialojen edustajista koostuvan ilmastoryhmän kautta voisi olla koordinoinnin ja tiedonkulun kannalta hyvä ratkaisu. Ilmastotyön koordinaatiolla ja seurannalla varmistetaan toteutuksen olevan ilmastotavoitteiden mukaista ja samalla tuotetaan tietoa työn todellisista vaikutuksista.

Kuntien virkamiesjohdon ja luottamushenkilöiden suhtautuminen ilmastotyöhön on koettu pääosin myönteiseksi. Johdon myönteinen suhtautuminen ja aktiivinen vaikuttaminen ilmastotyöhön ovat erittäin tärkeää. Kuntien vastausten mukaan ilmastoasioiden johtajuuden koetaan useimmiten olevan kunnanhallituksella.

Ilmastotyön yhteys kunnan taloussuunnitteluun ei useissa kunnissa ole kovin näkyvä. Tärkeää ilmastotyön onnistumisessa on myös, että ilmastoasiat nousevat esille päätettäessä toimintamenoista ja investoinneista. Taloussuunnittelussa huomioidut toimenpiteet ovat erittäin keskeisessä asemassa kunnan toiminnassa, sillä niitä seurataan ja niistä raportoidaan tarkasti. Kun ilmastonäkökulma liitetään taloudelliseen päätöksentekoon ja myös päätösten seurantaan, lisääntyy ymmärrys ilmastotyöstä.

Kunnan ilmastotyön taloudellisen suunnittelun edistämisessä tärkeää on myös se, että kustannustietoutta ilmastotoimenpiteistä lisätään. Mikäli kunnat pystyvät esittämään takaisinmaksuaikoja ja säästöpotentiaaleja ilmastoinvestointien yhteydessä, saadaan tietoa päästövähennystoimenpiteiden kannattavuudesta.

Kuntien ilmastoteot liittyvät useimmin uusiutuvan energian käyttöönottoon sekä energiatehokkuuden ja energiansäästön lisäämiseen. Energiansäästötoimenpiteet ja energiatehokkuuden lisääminen ovat erittäin merkittäviä ilmastotekoja, sillä yksikään energiatuotantomuoto ei ole ilmaston kannalta täysin ongelmaton. Maankäytön suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvät toimenpiteet ovat myös usein esillä kuntien ilmastotekoina, samoin pyöräilyn ja jalankulun edellytysten parantaminen ja joukkoliikenteen edistäminen.

Ilmastokoulutus joko kunnan henkilökunnalle tai luottamushenkilöille mainittiin myös kunnan ilmastotekoina. Koulutuksella on mahdollista saada uusia ihmisiä tietoisiksi kunnan ilmastotyöstä ja sitouttaa heidät osallistumaan omalla panoksellaan ilmastotavoitteiden toteuttamiseen. Sidosryhmien osallistaminen ja ilmastotyöstä viestittäminen ovat keskeisiä osia kunnan keinovalikoimassa olevasta ilmastotyöstä.

Kunnat ovat vaihtelevasti hakeneet näkyvyyttä ilmastotyölleen. Yleisimmät kuntien käyttämät keinot näkyvyyden saamiseksi ovat paikallismedian hyödyntäminen sekä osallistuminen kampanjoihin ja kilpailuihin. Haasteena ilmastotyössä on, että ilmastoasioiden edistäminen on kunnissa helposti lokeroitu ympäristötoimen asiaksi, eikä esimerkiksi viestintä ole osallistunut ilmastotyön suunnitteluun.

Kolmasosa kunnista on tehnyt toimenpiteitä, jotka liittyvät asukkaiden, paikallisten yritysten, yhdistysten tai järjestöjen aktivointiin ilmastoasioissa. Toimenpiteet voivat olla hankkeita, tapahtumia tai kunnan internet-sivuilla tarjottavaa tietoa ilmastonmuutoksesta. Kunnissa, joissa on toteutettu aktivointitoimenpiteitä, on usein käytetty eri keinoja ilmastotekoihin aktivoimisessa.

Kunnan omia ilmastotyön resursseja on täydennetty osallistumalla hankkeisiin, joista kunnat kokevat saaneensa etenkin tietoa, kontakteja ja vertaistukea. Vajaa kolmannes kunnista on tehnyt yhteistyötä ilmastoasioissa toisten kuntien kanssa. Yhteistyötä on tehty useimmiten verkostojen ja hankkeiden kautta. Kansalliset verkostot, kuten kuntien ilmastokampanja ja energiatehokkuussopimusverkosto, ovat laajalle levinneitä ja vakiintuneita yhteistyömuotoja. Myös seudullinen yhteistyö ja kuntien perustamat ilmastoverkostot ovat tuoneet ilmastotyöhön lisäpontta.

Kunnilla on valtion suuntaan monia odotuksia ilmastopolitiikkaa koskien. Erityisesti uusiutuvan energian tukipolitiikan toivotaan olevan pitkäjänteistä ja selkeää, jotta kunnat voivat investoida sähkön- ja lämmöntuotannossa uusiutuviin ratkaisuihin. Myös valtion tuki energianeuvonnan järjestämisessä on koettu tärkeäksi tukimuodoksi alue- ja paikallistason ilmastotyössä.

Kuntien ja maakunnallisten toimijoiden, maakuntien liittojen ja energiatoimistojen välinen yhteistyö on tärkeää. Pääallekkäisen työn välttämiseksi ja tiedonkulun parantamiseksi yhteistyötä olisi hyvä viedä aiempaa pidemmälle. Eri hallintotasojen yhteistyön merkitys on suuri, sillä kansalliset, alueelliset ja paikalliset ilmastotavoitteet lopulta konkretisoituvat paikallisissa päätöksissä. Niissä ratkaistaan, miten ilmastomuutosta hillitään ja miten vaihteleviin ilmasto-olosuhteisiin sopeudutaan.

Lähteet

CO2-raportti. Viitattu 8.2.2012.

http://www.co2-raportti.fi/?page=tietoa_raportista

Ekotehokas Tampere 2020-ohjelma. Viitattu 3.4.2012.

<http://www.eco2.fi/>

Hakanen Maija: Esiselvitys valtion ja kuntien välisestä kumppanuusmenettelystä ilmastopäästöjen vähentämiseksi, hankesuunnitelma. Kuntaliitto 2011.

Helsingin kaupungin tulvastrategia. Helsingin kaupunki, kaupunkisuunnitteluvirasto 2008. Viitattu 12.3.2012.

http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/d637b4004f58c8e581d1c7ddf57f027f/tulvastrategia1_1_2009.pdf?MOD=AJPERES

HINKU-hanke. Viitattu 8.3.2012.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=23389&lan=FI#a1>

HINKU-mappi. Viitattu 9.2.2012

<https://wwwp5.ymparisto.fi/hinku/Aloitus.aspx>

Ilmasto-ohjelma 2009–2015, Hollola – Lahti – Nastola. Lahden seudun ympäristöpalvelut 2009.

[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/877CD6E07C95ED19C22576560032045D/\\$file/Ilmasto-ohjelma2009_netti.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/877CD6E07C95ED19C22576560032045D/$file/Ilmasto-ohjelma2009_netti.pdf)

Ilmasto-opas.fi -kunnille ja kuntalaisille. Viitattu 3.4.2012.

<http://ilmasto-opas.fi/fi/kunnat>

Ilmasto- ja ympäristöohjelma 2009 – 2013. Turun kaupunki 2009. Viitattu 8.2.2012.

<http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=129304&GUID=%7BE3E9A57B-D25E-4CB9-9568-C09515C0A0D1%7D>

Jyväskylän kaupungin ilmasto-ohjelma. Jyväskylän kaupunki 2011. Viitattu 8.2.2012.

<http://www.jyvaskyla.fi/ymparisto/ilmasto>

K8-kuntien seudullinen ilmastostrategia esiselvitys (Alavus, Ilmajoki, Jalasjärvi, Kauhava, Kurikka, Kuortane, Lapua, Seinäjoki). Thermopolis 2010. Viitattu 8.2.2012.

http://www.thermopolis.fi/UserData/doc/ISE_Osa1.pdf

Kainuun ilmastostrategia 2020. Kainuun maakunta -kuntayhtymä 2011. Viitattu 8.2.2012.

<http://maakunta.kainuu.fi/ilmastostrategia>

KASVENER-päästölaskentamalli. Viitattu 3.4.2012.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/tyt/ilmastonmuutos/tyokaluja/kasvener/Sivut/default.aspx>

Kerkkänen Anu: Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka. Kansainvälisen ilmastokysymyksen haltuunotto Suomessa. Acta Universitatis Tamperensis; 1549, Tampere University Press, Tampere 2010.

Keski-Pohjanmaan ilmastostrategian esittely. Kokkolan kaupungin rakennus- ja ympäristölautakunta 25.01.2012, § 21. Viitattu 3.4.2012.

<http://kokwww.kokkola.fi/kokkola/DynJulk/kokous/20123575-10.PDF>

Klimatstrategi för Jakobstadsregionen fram till år 2020. Arbetsgruppsrapport 2010.

http://www.pietarsaarensuutu.fi/medialibrary/data/Klimatstrategi_foer_Jakobstadsregionen_inkl_bilaga-%7B6ku5s-nvske-148cy%7D.pdf

Kuopion ilmastostrategia. Kuopion kaupunki 2008. Viitattu 8.2.2012.

[http://w3.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/271108103732373/\\$File/Kuopion_ilmastostrategia.pdf?OpenElement](http://w3.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/271108103732373/$File/Kuopion_ilmastostrategia.pdf?OpenElement)

Kymenlaakson ilmasto- ja energiastrategia 2011–2020. Kymenlaakson liiton julkaisu 2012, A:48. Viitattu 9.2.2012.

<http://services.kymenlaakso.fi/www/DimDocumentDownload?action=show&id=5357&fileId=11611>

Lohjan kaupungin ilmasto-ohjelma 2009–2012. Lohjan kaupunki 2009. Viitattu 9.2.2012.

http://www.lohja.fi/Liitetiedostot/Lohjan_ilmasto-ohjelma.pdf

Lonkila Kirsi-Marja: Ensiaskeleita kohti ilmastokaupungiksi profiloitumista - Tutkimus Lahden kaupungin ilmastotyöstä ja Ilmasto-ohjelmasta 2009–2015 (2010). Ympäristöpolitiikan kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto.

Mikkelin ilmasto- ja energiastrategia vuosille 2010 – 2020, luonnos-raportti 2010.

http://www.mikkeli.fi/fi/liitteet/02_palvelut/03_ymparisto/13_ymparistonsuojelu/ilmasto-_ja_energiastrategia_ymparistolautakunta_303010.pdf

Motiva (KEO) 2008–2016: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät. Viitattu 13.2.2010.

http://www.energiatehokkuussopimukset.fi/fi/sopimusalat/kunta-ala/kunta-ala_energiatehokkuussopimus/sopimukseen_liittyneet_kunnat_ja_kuntayhtymat/

Motiva (KETS) 2008–2016: Liittyneet kunnat ja kuntayhtymät. Viitattu 13.2.2010.

http://www.energiatehokkuussopimukset.fi/fi/sopimusalat/kunta-ala/kunta-ala_energiaohjelma/ohjelmaan_liittyneet_kunnat_ja_kuntayhtymat/

Motiva: Tavoitteena yhtenäinen ja kattava neuvontajärjestelmä. Tiedote 20.12.2011.

Viitattu 3.4.2012

http://www.motiva.fi/toimialueet/kuluttajien_energianeuvonta/energianeuvonnan_kehittaminen

Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 2008. Viitattu 9.2.2012.

http://www.tem.fi/files/20585/Selontekoehdotus_311008.pdf

Pääkaupunkiseudun ilmastostrategia 2030, Helsingin seudun ympäristöpalvelut kuntayhtymä, HSY 2007. Viitattu 8.2.2012.

<http://www.hsy.fi/seututieto/ilmasto/strategia/Sivut/default.aspx>

Pääkaupunkiseudun ilmastomuutoksen sopeutumisstrategia, luonnos-raportti. Helsingin seudun ympäristöpalvelut kuntayhtymä, HSY 2010. Viitattu 8.2.2012.

http://www.hsy.fi/seututieto/Documents/Ilmasto/Sopeutumisstrategia_luonnos.pdf

Rovaniemen kaupungin ilmasto-ohjelma. Rovaniemen kaupunki 2011. Viitattu 9.2.2012.

http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Ymparisto_ja_luonto/Ilmasto-ohjelma

Savikko Riitta: Ilmastopolitiikasta Suomen kunnissa. Kuntaliitto 2009.

http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/tyty/ilmastonmuutos/Documents/Ilmastopolitiikasta_Suomen_kunnissa_loppuraportti_100114.pdf

Tampereen kaupunki: Konsernihallinto, kaupunkikehitysryhmä. Viitattu 3.4.2012.

<http://www.tampere.fi/hallintojatalous/organisaatio/konsernihallinto/kaupunkikehitysryhma.html>

Tampereen kaupunkiseudun ilmastostrategia 2030. Tampereen kaupunkiseutu 2010. Viitattu 8.2.2012.

http://tampereenseutu-fi-bin.directo.fi/@Bin/cde020ddde95ac02dec736ace52a6e17/1334656349/application/pdf/1933615/Ilmastostrategia_24.3.2010_SH_hyv%C3%A4ksym%C3%A4.pdf

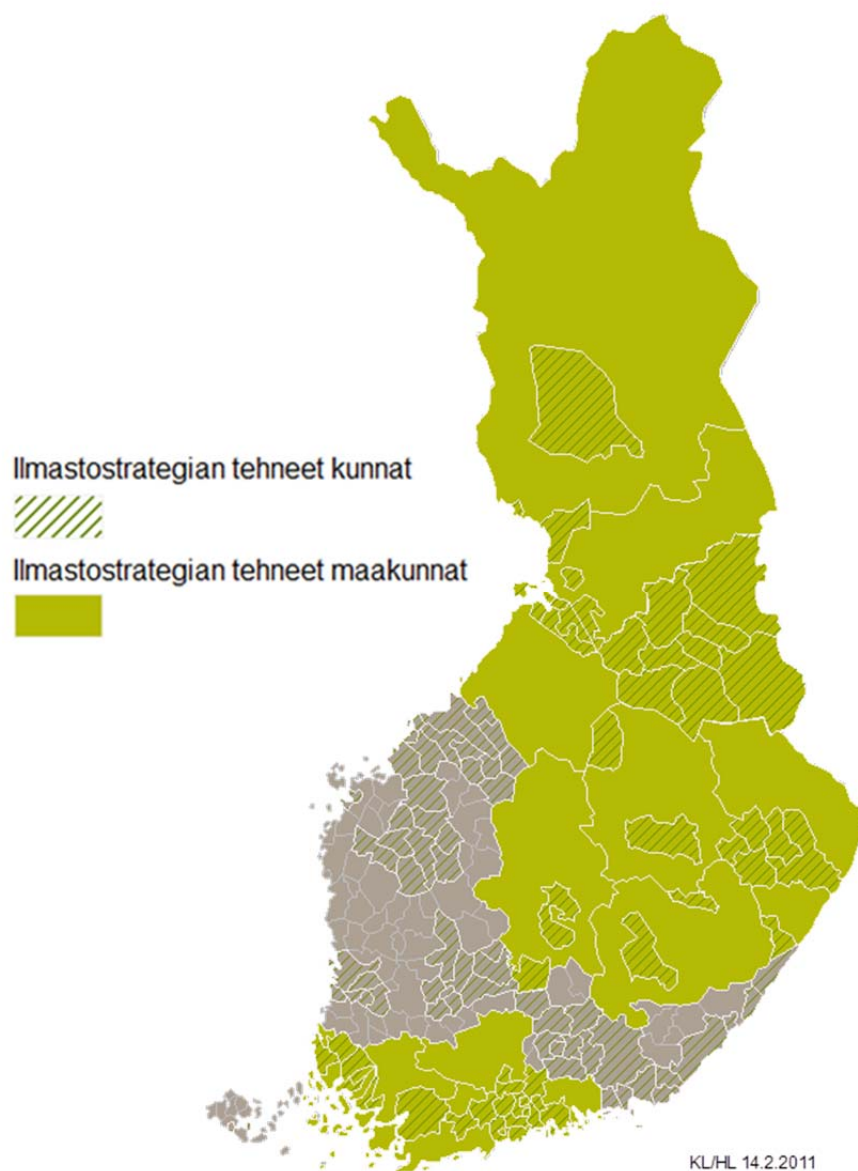
Tuloksellisuustarkastus 235/2011: Ilmastonmuutoksen hillintä – ilmasto- ja energiastrategian valmistelu ja toimeenpano. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2011.

Vipuvoimaa EU:lta ympäristöhankkeisiin - Rakennerahastokausi 2007–2013. Euroopan unioni. Viitattu 3.1.2012.

http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/tiedostot/esitteet/Rakennerahasto_Suomi.pdf

Liitteet

LIITE 1. Ilmastostrategian laatineet kunnat ja maakunnat

LIITE 2. Suunnitelmallista ilmastotyötä tekevät ja energiatehokkuusjärjestelmässä mukana olevat kunnat

Kunta	Ilmasto- strategia valmis tai valmisteilla	Päästö- tase laskettu	Päästövähennys- tavoite määritel- ty	Energiatehokkuus- sopimuksessa KETS	Energiaohjelmassa KEO
Akaa				x	
Alavus	x	x			
Asikkala	x	x			x
Espoo	x	x	x	x	
Eura				x	
Eurajoki		x			
Hailuoto	x	x			
Halsua	x	x			
Hamina	x	x		x	
Hankasalmi		x		x	
Harjavalta	x	x			
Hartola		x			
Haukipudas					x
Hausjärvi		x			
Heinola	x	x		x	
Helsinki	x	x	x	x	
Hollola	x	x	x		
Hyrynsalmi	x	x			
Hyvinkää	x	x		x	
Hämeenkoski		x			
Hämeenlinna		x			
Ii	x	x			
Iisalmi		x			
Iitti	x	x			x
Ikaalinen		x			
Ilmajoki	x	x			x
Ilomantsi		x			x
Imatra	x	x		x	
Inari					x
Isojoki					x
Jalasjärvi	x	x			x
Janakkala		x		x	
Joensuu	x	x	x	x	
Jokioinen		x			x
Juupajoki	x	x	x		
Jyväskylä	x	x		x	
Jämsänkoski					x
Järvenpää	x	x	x		
Kaarina	x	x			
Kajaani	x	x	x	x	
Kalajoki					x
Kangasala	x	x	x	x	
Kannus	x	x			
Karjajoki					x
Karkkila					x
Kauhajoki					x
Kauhava	x	x			
Kauniainen	x	x	x	x	
Kaustinen	x	x			
Kemi	x	x		x	
Kemijärvi			x		x

Kunta	Ilmasto- strategia valmis tai valmisteilla	Päästö- tase laskettu	Päästövähennys- tavoite määritel- ty	Energiatehokkuus- sopimuksessa KETS	Energiaohjelmassa KEO
Kemiönsaari		x			
Kempele	x	x			
Kerava	x	x	x	x	
Kerimäki					x
Kesälahti	x	x			
Kiiminki	x	x			
Kirkkonummi		x		x	
Kiuruvesi	x	x			
Kokemäki	x	x			
Kokkola	x	x		x	
Kontiolahti	x	x			
Kotka	x	x		x	
Kouvola	x	x		x	
Kristiinankaupunki				x	
Kruunupyö (Kronoby)	x	x	x		
Kuhmo	x	x			
Kuhmoinen	x	x	x		x
Kuopio	x	x		x	
Kuortane	x	x			
Kurikka	x	x			x
Kuusamo		x			x
Kärkölä		x			
Laihia					x
Lahti	x	x	x	x	
Laitila	x	x			x
Lappeenranta	x	x	x	x	
Lapua	x	x			
Laukaa				x	
Lempäälä	x	x	x	x	
Leppävirta					x
Lestijärvi	x	x			x
Lieksa				x	
Lieto		x		x	
Liminka	x	x			x
Liperi	x	x			
Lohja	x	x	x	x	
Loviisa		x			
Luhanka					x
Lumijoki	x	x			
Lumparland	x	x			
Luoto (Larsmo)	x	x	x		
Luumäki					x
Luvia	x	x			
Maarianhamina (Mariehamn)	x	x	x		
Masku	x	x			
Miehikkälä	x	x			
Mikkeli	x	x	x	x	
Muhos	x	x			
Mynämäki	x	x	x	x	
Mäntsälä	x	x	x	x	
Naantali		x			

Kunta	Ilmasto- strategia valmis tai valmisteilla	Päästö- tase laskettu	Päästövähennys- tavoite määritel- ty	Energiatohokkuus- sopimuksessa KETS	Energiaohjelmassa KEO
Nakkila	x	x			
Nastola	x	x			
Nokia	x	x	x	x	
Noormarkku	x	x			
Nousiainen	x	x			
Nurmes					x
Nurmijärvi	x	x	x		
Närpiö					x
Orimattila	x	x	x		x
Orivesi	x	x	x		x
Oulu	x	x	x	x	
Oulunsalo	x	x			
Outokumpu	x	x			
Padasjoki	x	x	x		x
Paltamo	x	x			
Parikkala	x	x	x		x
Pedersöre	x	x	x		
Pelkosenniemi					x
Perho	x	x			
Pieksämäki				x	
Pietarsaari	x	x	x		x
Pirkkala	x	x			x
Polvijärvi	x	x			
Pori	x	x	x	x	
Pornainen	x	x	x		
Porvoo	x	x		x	
Posio		x			
Pudasjärvi					x
Puolanka	x	x			
Pyhtää	x	x			
Raahe		x			
Raisio		x		x	
Ranua					x
Rauma		x		x	
Rautjärvi	x	x	x		x
Riihimäki	x	x	x	x	
Ristiina					x
Ristijärvi	x	x			
Rovaniemi	x	x		x	
Rusko		x			
Saarijärvi				x	
Salo	x	x	x	x	
Sastamala				x	
Savonlinna				x	
Seinäjoki	x	x			
Sievi					x
Siilinjärvi				x	
Simo					x
Sipoo	x	x	x		x
Somero		x			
Sotkamo	x	x			
Suomussalmi	x	x	x		
Sysmä		x			

Kunta	Ilmasto- strategia valmis tai valmisteilla	Päästö- tase laskettu	Päästövähennys- tavoite määritel- ty	Energiatohokkuus- sopimuksessa KETS	Energiaohjelmassa KEO
Taivalkoski		x			x
Tampere	x	x	x	x	
Teuva					x
Toholampi	x	x			x
Turku	x	x	x	x	
Tuusula	x	x	x		
Tyrnävä	x	x			
Ulvila	x	x			
Urjala					x
Utajärvi					x
Uurainen					x
Uusikaarlepyy (Nykarleby)	x	x	x		
Uusikaupunki	x	x	x	x	
Vaala	x	x			
Vaasa	x	x		x	
Valkeakoski				x	
Vantaa	x	x		x	
Varkaus	x	x	x	x	
Vesilahti	x	x	x		
Veteli	x	x			x
Vihti	x	x			
Virolahti	x	x			
Vähäkyrö					x
Ylivieska		x			
Ylöjärvi	x	x	x	x	
Äänekoski		x		x	
Yhteensä	115	143	46	56	50

LIITE 3. Kooste kuntien ilmastotyön tueksi tehdyistä tietopankeista ja hyvistä käytännöistä.

Ilmastotyökalu	Kuvaus työkalusta	linkki
Ilmasto-opas.fi	Ilmasto-opas.fi on kokonaisvaltainen tietopaketti ilmastomuutoksesta ja sen vaikutuksista, hillinnästä ja sopeutumisesta. Kunnille on oma osionsa kuntienilmasto-opas.fi, joka sisältää ratkaisupankin kuntien hyvistä käytännöistä.	www.ilmasto-opas.fi www.kuntienilmasto-opas.fi
HINKU-mappi	HINKU-mappi on toteutettu osana Kohti hiilineutraalia kuntaa -hanketta Suomen ympäristökeskusten (SYKE) toimesta. HINKU-mappi on ilmastotekojen näyteikkuna, johon asukkaat, kunnat ja yritykset voivat lisätä oman ilmastotekonsa.	HINKU-mappi
Ilmastomuutos, hyvinvointi ja kuntatalous -opas	Ilmastomuutos, hyvinvointi ja kuntatalous -opas auttaa kuntien päättäjiä ja valmistelijoita ottamaan ilmastomuutoksen huomioon erilaisissa päätöksentekotilanteissa.	Ilmastomuutos, hyvinvointi ja kuntatalous -opas
Miten ilmastomuutoksen hallinta voidaan käytännössä huomioida kunnan päätöksissä ja toiminnassa? -kooste hyvistä käytännöistä	Kooste sisältää hyviä käytäntöjä Kuntaliiton ilmastohankkeeseen (2010–2011) osallistuneiden kuntien ilmastotyöstä.	Kooste hyvistä käytännöistä
Integroitu johtamisjärjestelmä (IMS) -verkko-opas	Verkko-opas sisältää ohjeistuksen systemaattisen ilmastotyön toteutuksesta, koulutusmateriaaleja, hyviä esimerkkejä onnistuneesta työstä ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi.	Integroitu johtamisjärjestelmä (IMS) -verkko-opas
CO2-raportti	CO2-raportti on verkossa ilmestyvä sitoutumaton ilmastomuutos- ja energia-aiheinen uutislehti. Se julkaisee myös koko Suomen kattavaa, kuntatasolle asti ulottuvaa kasvihuonekaasujen viikkotilastoa. Mukana olevat kunnat saavat vuosittain koosteraportin edellisten vuosien päästöistä.	CO2-raportti
Ilmastolaskuri	TKK Dipoli, WWF Suomi ja Motiva Oy ovat kehittäneet yhdessä internet-palvelun, jonka avulla toimitot ja tapahtumat voivat määrittää toimintansa syntymiä hiilidioksidipäästöjä sekä saada tietoa niiden vähentämisestä.	Ilmastolaskuri
KASVENER-laskentamalli	Kasvener-malli on Kuntaliiton toimeksiannosta SYKEssä tehty kuntatason kasvihuonekaasu- ja energiatasemalli, jonka avulla voidaan laskea kunnan tai muun rajatun alueen, esimerkiksi maakunnan, vuotuiset kasvihuonekaasupäästöt sekä energiantuotanto ja -kulutus. Kasvener-mallin päivitetty versio on käytettävissä syksyllä 2012.	KASVENER-laskentamalli
Käytännön ratkaisuja ilmastomuutoksen hillintään -julkaisu	Käytännön ratkaisuja ilmastomuutoksen hillintään -julkaisuun on koostettu 16 hyvää ja kokonaisvaltaista esimerkkiä ilmastomuutoksen hillintään.	Käytännön ratkaisuja ilmastomuutoksen hillintään -kooste